

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET U ZAGREBU
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE
ZNANOSTI
AK. GOD. 2013./2014.

MUZEJSKE KNJIŽNICE U ZAGREBU

diplomski rad

MENTORICE: doc. dr. sc. Ana Barbarić

prof. dr. sc. Žarka Vujić

STUDENTICA: Nina Jelača

Zagreb, 2014.

SADRŽAJ

1. UVOD	2
2. ULOGA MUZEJSKE KNJIŽNICE	4
2.1. SPECIJALNA KNJIŽNICA	6
2.2. MUZEJSKA KNJIŽNICA.....	7
2.3. FUNKCIJE MUZEJSKE KNJIŽNICE	9
3. ZAKONI I STANDARDI KOJI SE KORISTE U KNJIŽNIČNOJ I MUZEJSKOJ DJELATNOSTI	11
3.1. ZAKON O KNJIŽNICAMA	11
3.2. PRIJEDLOG STANDARDA ZA SPECIJALNE KNJIŽNICE	12
3.3. KNJIŽNICE U MUZEJSKIM ZAKONIMA I PRAVILNICIMA	16
4. VRSTA GRAĐE U MUZEJSKIM KNJIŽNICAMA	17
5. NABAVA GRAĐE.....	20
6. STRUČNA OBRADA KNJIŽNIČNE GRAĐE	24
6.1. KATALOGIZACIJA	24
6.2. KLASIFIKACIJA.....	25
7. KORISNIČKE USLUGE	29
7.1. MEĐUKNJIŽNIČNA POSUDBA	34
8. PROSTOR, SMJEŠTAJ, OPREMA I ZAŠTITA KNJIŽNICE	36
8.1. ZAŠTITA KNJIŽNICE I NJENE GRAĐE	36
8.2. PRAVILNIK O ZAŠTITI KNJIŽNIČNE GRAĐE	37
8.3. PROSTOR KNJIŽNICE	39
8.4. OPREMA KNJIŽNICE	42
9. OSOBLJE U MUZEJSKIM KNJIŽNICAMA	44
9.1. STRUČNA NAOBRAZBA I PROFESIONALNI RAZVOJ	47
9.2. MARKETING U MUZEJSKIM KNJIŽNICAMA.....	49
10. MUZEJSKE KNJIŽNICE NA INTERNETU	51
10.1. KNJIŽNICE NA STRANICAMA MUZEJSKOG DOKUMENTACIJSKOG CENTRA.....	56
11. ZAKLJUČAK	58
LITERATURA.....	60

1. UVOD

U ovom radu pokušat ću pokazati koliko su knjižnice važan dio rada muzeja te kako djelatnosti koje knjižnica obavlja unutar muzeja pomažu njegovom stručnom i znanstvenom radu i kako knjižnica zadovoljava potrebe posjetioca muzeja. Sve ovo čini knjižnicu neizostavnim dijelom muzeja. Prvo poglavlje bavi se pitanjem uloge i funkcije muzejske knjižnice. U radu se dalje istražuje koji su zakoni, standardi i pravilnici relevantni za muzejske knjižnice, a kroz elemente rada knjižnice i njenog prostora analizirano je trenutno stanje muzejskih knjižnica u Zagrebu.

Muzejske knjižnice bitan su dio rada muzeja i u izravnoj su vezi s muzejskim zbirkama. Dapače, njihov fond odnosi se na zbirke muzeja i njegovo područje rada i interesa. One djeluju kao dio mreže odjela u muzeju, sa zajedničkim ciljem slanja poruke koju muzej šalje svojim korisnicima.

Muzejska knjižnica tu je primarno da bi pružala usluge muzejskom osoblju, no ona može biti otvorena i vanjskim korisnicima. To su najčešće istraživači, znanstvenici, vanjski suradnici i studenti, učenici i nastavnici. Zbog svoje otvorenosti knjižnica ne utječe samo na rad muzeja nego i na društvo u kojem djeluje. Knjižnica koja želi biti otvorena i za vanjske korisnike mora biti dobro opremljena i organizirana. Knjižnice bi trebale napraviti i korak dalje te se otvoriti i drugim korisnicima i „običnim“ posjetiteljima muzeja pružajući im informacije o samom muzeju, educirajući ih i informirajući. Na taj način lakše se od ranih početaka posjećivanja muzeja uklanja strah od te „elitne“ institucije. Također, posjetioci u knjižnici mogu nastaviti doživljaj neke izložbe te tamo naći odgovore na pitanja koja ih interesiraju.

Teoretičar muzeologije Antun Bauer je u raznim svojim djelima isticao važnost osnivanja knjižnice unutar muzeja. Muzejsku knjižnicu vidio je kao aktivnog sudionika u izvršavanju aktivnosti matične ustanove. Po njemu je osnovni zadatak rada u muzejima stručna i naučna obrada muzejske građe.¹ Danas se to smatra tradicionalnim konceptom muzeja. Taj zadatak muzeja upućuje na potrebu za stručnom knjižnicom i literaturom što znači da se muzejske knjižnice osnivaju kako bi se uz njihovu pomoć odvijao stručni i istraživački rad članova ustanove. Knjižnice na taj način vrše važnu i nezaobilaznu ulogu u

¹ Radovanlija Mileusić, S. Ustroj i organizacija knjižnica zavičajnih muzeja u Hrvatskoj. // Muzeologija 38 (2001), str 46.

muzejima te bi bez njih rad stručnjaka bio zahtjevniji i skuplji te se rad muzeja ne bi mogao u potpunosti ostvarivati.² Novi muzeji više nisu isključivo znanstvene ustanove, a u društvu vrše nove funkcije kao što su zabava, obrazovanje i razvoj. Puno se više ističe važnost korisnika i ispunjavanje njihovih potreba, no knjižnica tu ne gubi na vrijednosti. Osim već navedene potrebe za knjižnicom zbog stručnog i istraživačkog rada djelatnika muzeja, knjižnica sada zadovoljava i potrebe korisnika muzeja, nadopunjuje iskustvo posjeta te ustanove i produljuje njihovu edukaciju i interes dodatnim uslugama koje pruža.

² Radovanlija Mileusnić, S. Ustroj i organizacija knjižnica zavičajnih muzeja u Hrvatskoj. // Muzeologija 38 (2001), str 45.

2. ULOGA MUZEJSKE KNJIŽNICE

Knjižnice, muzeji i arhivi nazivaju se baštinskim ustanovama, a njihova primarna djelatnost je jednaka - očuvanje cjelokupne ljudske baštine.³ Definicija knjižnice je da je ona „kulturna i informacijska ustanova koja, slijedeći općeprihvaćene ciljeve društva i načela stručnoga rada, odabire, nabavlja, obrađuje, u fizičkome i obavijesnom smislu sređuje te čuva i daje na korištenje knjižničnu građu, a preko organiziranih službi pruža raznolike usluge aktivnim i potencijalnim korisnicima.“⁴ Djelatnost knjižnice je prikupljanje, organiziranje i davanje građe na korištenje, no to ne predstavlja njezinu svrhu u društvu. Svrha knjižnice je poticanje korisnika i pomaganje da pristupe zabilježenom znanju.⁵

Definicija muzeja koja je najčešće u upotrebi je ICOM-ova definicija iz 1974. godine, koja je kasnije nadopunjena: „muzej je neprofitna stalna ustanova u službi društva i njegova razvoja i otvorena javnosti, koja sabire, čuva, istražuje, komunicira i izlaže materijalna svjedočanstva čovjeka i njegove okoline, radi proučavanja, obrazovanja i zabave“.⁶

Muzej možemo vidjeti i kao banku u kojoj se kroz predmete i kolekcije pohranjuju ljudska dostignuća. Jedna od osnovnih funkcija muzeja je očuvanje tih predmeta za buduće generacije. Muzeji nam prezentiraju predmete, no prvo se treba istražiti njihova povijest kako bi se predmet mogao što bolje interpretirati raznolikoj publici. Muzejska knjižnica podupire istraživanje predmeta i njegovog konteksta, pronalazi u dokumentima načine kako sačuvati predmet i kako ga adekvatno prikazati publici.⁷

U raznim definicijama ovih ustanova nailazimo na slične elemente, one se smatraju informacijskim, kulturnim, dokumentacijskim i društvenim ustanovama. I arhivi i knjižnice zbog načina na koji se odnose prema baštini mogu se smatrati muzeološkim ustanovama.⁸ Ono što je zajedničko svim ovim javnim ustanovama je njihova primarna zadaća prikupljanja, obrade, čuvanja, zaštite i davanja građe na korištenje, a građa pohranjena u tim ustanovama

³ Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 74.

⁴ Tadić, K. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pog1.html> (20.02.2014.)

⁵ Špac, V., Martek, A. Specijalne knjižnice i strategija razvoja = Special libraries and the strategy of development. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), str 3.

⁶ Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 74.

⁷ Wateren van der, J. The importance of museum libraries. // INSPEL 33, 4(1999), str 191-194. URL: <http://forge.fh-potsdam.de/~IFLA/INSPEL/99-4wajv.pdf> (14. 12. 2013.)

⁸ Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 73-74.

prikaz je prošlosti i sadašnjosti kulture zemlje u kojoj djeluju.⁹ Ove ustanove pohranjuju kolektivno znanje koje je na taj način sačuvano za buduće generacije, a ujedno je korisno i nama danas. Knjižnice kumuliraju znanje koje je sadržano u građi koju knjižnica prikuplja i od muzeja se razlikuju po sadržaju fonda i po organizacijskom ustroju. Razlika se također vidi u drugim funkcijama muzeja, muzejskoj interpretaciji i istraživanju koncepata pohranjenih predmeta i izložbama. U muzejskim knjižnicama postoji mogućnost da rijetka i stara knjiga preuzme funkciju muzejskog predmeta¹⁰ čime se gubi granica između ustanove knjižnice i muzeja.

Aleksandra Horvat građu definira kao „jezični, slikovni, zvučni ili taktilni dokument koji sadrži informaciju, a ta se definicija onda može rabiti u sve tri discipline“ (bibliotekarstvo, arhivistika i muzeologija).¹¹ U knjizi *Uvod u muzeologiju* Ivo Maroević kaže da je specifičnost muzeja kao institucije u odnosu na druge baštinske institucije „raznolikost muzejskog materijala i njegovih osobina, (...) a muzeji su mediji koji te materijalne predmete izlučene iz realnog svijeta i života i bogatstvo njihovih poruka komuniciraju ljudima povezujući tako prošlost i sadašnjost, čuvajući ih za budućnost.“¹²

Glavna razlika između muzeja i knjižnica je građa na koju se fokusiraju; za muzeje su to predmeti, a za knjižnice knjige i ostale vrste knjižne i neknjižne građe. No nisu muzeji ograničeni samo na predmete, postoje muzejski lokaliteti i nalazišta kao i virtualni muzeji i ekomuzeji. Kao što su knjige nositelji informacija, tako i predmeti u muzeju sadrže informacije.¹³ Uloga muzeja je da te informacije pohranjene u predmetu istraži i zatim prenese korisnicima. Još je 1934. u djelu *Traité de documentation* Paul Otlet utvrdio da i trodimenzionalni predmeti mogu prenositi informacije, odnosno da i oni mogu funkcionirati kao dokumenti.¹⁴ U muzejskom istraživanju informacija i koncepata koje nose predmeti pomaže knjižnica sa svojim izvorima znanja i stručno osposobljenim osobljem. Knjižnica pomaže u procesu proučavanja muzejskih predmeta i stvaranja njihove interpretacije, djelatnici npr. u knjižnici istražuju kako neki predmet zaštititi, pohraniti ili restaurirati.

⁹ Horvat, A. Zajedničko i posebno u stručnoj naobrazbi bibliotekara, arhivista i muzeologa. // Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture / uredile Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998. Str. 30.

¹⁰ Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 73-74.

¹¹ Horvat, A. Zajedničko i posebno u stručnoj naobrazbi bibliotekara, arhivista i muzeologa. // Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture / uredile Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998. Str. 32.

¹² Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 73.

¹³ Museums, Archives and Libraries: Estranged Siblings. URL:

<http://freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com/~gilliamgibbs/writings/musarchlib.html> (12. 12. 2013.)

¹⁴ Buckland, M. K. What is a "document"? // Journal of the American Society of Information Science 48, 9(1997). URL: <http://people.ischool.berkeley.edu/~buckland/whatdoc.html> (12. 12. 2013.)

2.1. SPECIJALNA KNJIŽNICA

U ovom radu fokus je stavljen na jednu od podvrsta specijalnih knjižnica - muzejske knjižnice. Postoji više kriterija po kojima se dijele knjižnice. Izabrala sam UNESCO-ovu podjelu knjižnica koja uzima kriterij građe i kriterij otvorenosti knjižnice te ih dijeli na:

- nacionalne knjižnice
- visokoškolske knjižnice
- općežnanstvene knjižnice
- narodne knjižnice
- školske knjižnice
- specijalne knjižnice.¹⁵

Naziv specijalna knjižnica odnosi se na knjižnicu koja je posvećena jednom predmetu istraživanja ili skupini predmeta.¹⁶ Specijalna knjižnica nalazi se u sklopu ustanova kao što su javne ustanove ili instituti; javne, mješovite ili privatne organizacije; tijela državne vlasti ili uprave; nevladine udruge; crkvene institucije,¹⁷ kao i obrazovne, kulturne, zdravstvene, pravosudne i druge ustanove.¹⁸

Organizacije donose svjesnu odluku za osnivanje specijalne knjižnice od koje se očekuje da bude isplativ doprinos u odnosu na troškove osnivanja, za razliku od narodnih knjižnica koje imaju zakonsko jamstvo za osnivanje ili visokoškolskih koje se po tradiciji osnivaju. Doprinos koji donosi knjižnica nije nužno materijalnog karaktera, već to može biti veće zadovoljstvo radnika, ugled organizacije ili društvena korist. Sve su to primjeri neopipljivih dobitaka koje donosi specijalna knjižnica.

Brojni su razlozi za osnivanje specijalne knjižnice kao što je nemogućnost opće knjižnice da adekvatno pokrije neko područje interesa koje se tiče organizacije, potreba za brzom uslugom, prednosti osobno usmjerene distribucije informacija, itd.¹⁹

¹⁵ Recommendation concerning the International Standardization of Library Statistics. (1970.) URL: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13086&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (13. 12. 2013.)

¹⁶ Silva, M. Special libraries. London : André Deutsch, cop. 1970. Str. 7-9.

¹⁷ Špac, V., Martek, A. Specijalne knjižnice i strategija razvoja = Special libraries and the strategy of development. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), str 2.

¹⁸ Tadić, K. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pog1.htm> (13. 12. 2013.)

¹⁹ Ashworth, W. Special librarianship. Munich [etc.] : K. G. Saur ; London : Clive Bingley, 1979. Str. 5-7.

Specijalna knjižnica omogućuje osoblju da bude u toku sa trenutnim istraživanjima i informacijama koje su bitne za rad organizacije te pomaže da se u velikoj količini informacija nađu one koje su od značaja za organizaciju. Osoblje često nema vremena prolaziti kroz sve brže rastući broj literature, njima je potrebno znanje koje je indeksirano i spremno za korištenje. Osoblje muzeja uz svakodnevni rad, vođenje zbirke, organiziranje izložbi i događanja i stručnog i znanstvenog rada traži pomoć knjižničara u potrazi za relevantnom literaturom i informacijama. Zato je zadatak knjižnice da odabire, vrednuje, organizira i daje na korištenje specijalizirane informacije čim one postanu dostupne javnosti. Specijalna knjižnica pruža usluge korisnicima povezanim s organizacijom kojoj ona pripada.²⁰ To su djelatnici te organizacije, njeni korisnici, suradnici i sl.

2.2. MUZEJSKA KNJIŽNICA

Antun Bauer, hrvatski muzeolog i skupljač umjetnina,²¹ naglašavao je da je knjižnica neizostavan dio muzeja koji služi za ispravan i kompleksan rad muzeja kao ustanove te mu pomaže u vršenju osnovnih zadataka rada i djelovanja.²² Do danas je njegovo gledanje na muzejske knjižnice ostalo važeće. Knjižnica ne samo da pomaže radu muzeja i djelatnika, nego i upotpunjuje iskustvo posjeta muzeja i omogućuje korisnicima da dalje istraže područje i teme kojima se muzej bavi.

Svaki muzej trebao bi imati dobro opremljenu i funkcionirajuću knjižnicu koja ima minimum građe s glavnom stručnom literaturom iz područja kojim se muzej bavi. To je ono osnovno što je potrebno da knjižnica omogući znanstveni i stručni rad muzeja i bude potpora istraživačkoj i stručnoj djelatnosti. Mnogi muzeji imaju knjižnični fond, no skup knjiga ne čini knjižnicu dok građa nije smještena u prikladan prostor i organizirana, dok ne postoje informacijske službe i osoblje koje se brine za funkcioniranje knjižnice i organiziranje aktivnosti za djelatnike muzeja i vanjske korisnike. Taj fond može biti privatno vlasništvo kustosa i djelatnika muzeja, pokloni, materijali koji su nastali istraživanjem, kao i materijali skupljeni u izložbenim i istraživačkim projektima. Ovo predstavlja idealnu verziju muzejske

²⁰ Silva, M. Special libraries. London : André Deutsch, cop. 1970. Str. 7-9.

²¹ Antun Bauer // Proleksis enciklopedija. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/11372/> (10. 12. 2013.)

²² Radovanlija Mileusnić, S. Osnove i primjena suvremenog muzejskoga knjižničarstva u Hrvatskoj. // Informatica Museologica 29, 1/2(1998), str. 5.

knjižnice, dok je realnost da samo 59% knjižnica u gradu Zagrebu ima zaposleno stručno osposobljene djelatnike što utječe na kvalitetu rada i vođenja knjižnice.

U svijetu se u 19. stoljeću osnivalo sve više muzeja pa tako i knjižnica koje su se smatrale njihovim neophodnim dijelom. Prostor za izlaganje zbirki prestali su se smatrati jednim važnim prostorima u muzeju. Promjenom shvaćanja muzeja, njegovog poslanja i prostora uočila se važnost drugih muzejskih prostora poput knjižnice, uprave, radionica, laboratorija i spremišta.²³ Tako je 1852. godine njemački Nacionalni muzej u Nürnbergu osnovao knjižnicu kako bi mogao prikupljati izvore povijesti njemačke umjetnosti. Nekoliko godina kasnije, 1875. godine, Bostonski muzej je osnovao svoju referentnu knjižnicu.²⁴ U ovom pogledu Hrvatska je išla u korak s ostatkom svijeta te je 1880. godine zajedno s Muzejom za umjetnost i obrt osnovana i knjižnica koja je ujedno i jedna od najstarijih specijalnih knjižnica za umjetnost i obrt u Europi.²⁵

Muzejske knjižnice najčešće su svoj život započele kao zbirke knjiga i časopisa u uredima ili laboratorijima osoblja muzeja. Kako je zbirka rasla tako je raslo i zanimanje za nju, a s vremenom i potreba da se zbirka formalno organizira. Tada su se pozivali knjižničari kako bi pomogli pri organizaciji i vođenju zbirke. Dobro vođena i organizirana knjižnica postaje integralni dio muzeja, a donosi povećanje muzejskih programa i servisa, podršku muzejskoj naobrazbi i interpretacijama i izgradnju pozitivnih odnosa s publikom. Više nije samo prostor u kojem se spremaju knjige niti mjesto na koje odlazimo da bi dobili odgovor na neko pitanje, knjižnica je danas interaktivna organizacija koja nam pruža brze, ažurirane, točne i korisne informacije i izvore. Muzejske knjižnice su aktivni dijelovi muzejske zajednice i organizacije, a s obzirom na informacije koje pružaju pomažu muzejskom osoblju uštediti vrijeme i novac koji bi bez pomoći knjižnice potrošili na traganje za potrebnim informacijama i publikacijama.²⁶

Prema Registru hrvatskih muzeja i galerija iz 1999. godine muzejsku knjižnicu posjeduje 57,2% muzeja i galerija u Republici Hrvatskoj, odnosno 115 od ukupnog broja muzeja i galerija (201 muzej i galerija).²⁷ To znači da nešto manje od pola muzeja i galerija u

²³ Vujić, Ž. Izidor Kršnjavi : pionir muzealne znanosti u hrvatskoj. // Muzeologija 46 (2009), str 31.

²⁴ Wateren van der, J. The importance of museum libraries. // INSPEL 33, 4(1999), str 191. URL: <http://forge.fh-potsdam.de/~IFLA/INSPEL/99-4wajv.pdf> (14. 12. 2013.)

²⁵ Muzej za umjetnost i obrt : knjižnica. URL: <http://www.muo.hr/hr/muo/muzejski-odjeli/knjiznica/> (14. 12. 2013.)

²⁶ Green Bierbaum, E. Museum librarianship. 2nd ed. Jefferson, North Carolina ; London : McFarland & Company, cop. 2000. Str. 7.

²⁷ Radovanlija Mileusnić, S. Mjesto i uloga knjižnice u muzeju. // 2. i 3. Seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnost suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture / uredile Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2000. Str. 175.

Hrvatskoj nema financije ili prostor za osnutak knjižnice ili ne osjeća potrebu za njom. Kada muzej nema knjižnicu, čest slučaj je da se sredstva koriste kako bi osoblje muzeja nabavilo više primjeraka istog časopisa ili knjige, a ti primjerci se onda ne mogu naći, jer su nesustavno čuvani u ormarima ili ladicama.

Na web stranicama Ministarstva kulture u rubrici Upisnik knjižnica trebale bi biti upisane sve knjižnice. U Hrvatskoj su u Upisniku registrirane 143 specijalne knjižnice, a 26 ih čine muzejske knjižnice (18%). Od 26 muzejskih knjižnica u Upisniku, 5 su muzejske knjižnice u gradu Zagrebu, a to čini 19% od svih registriranih muzejskih knjižnica.²⁸ To su knjižnice Hrvatskog prirodoslovnog muzeja, Muzeja za umjetnost i obrt, Tiflološkog muzeja i Hrvatskog poštansko-telekomunikacijskog muzeja. Knjižnice koje iz različitih razloga još nisu uvedene u Upisnik to ne uspijevaju zbog sporosti administracije u matičnim ustanovama i nadležnim tijelima.²⁹

2.3. FUNKCIJE MUZEJSKE KNJIŽNICE

Sve knjižnice obavljaju osnovne zadatke, no ovisno o vrsti knjižnice postoje i specijalni zadaci koje ne obavljaju sve knjižnice. Osnovne zadaće muzejskih knjižnica su:

- sabiranje muzejskih publikacija i publikacija koje se tiču muzeja
- pružanje usluga muzejskom osoblju, suradnicima i vanjskim korisnicima
- opisivanje i organiziranje građe tako da može biti pohranjena i pronađena
- pružanje informacija i informacijskih servisa prema potrebama korisnika
- provođenje instrukcija za služenje materijalima i medijima
- čuvanje i zaštita građe
- mogućnost međuknjižnične posudbe u slučaju da knjižnica ne posjeduje potrebnu građu.³⁰

Muzejska knjižnica mora doprinijeti radu i poslanju institucije u kojoj djeluje. Postoje nužne funkcije koje knjižnica mora obavljati kako bi bila efektivna. Prva zadaća koju

²⁸ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske : Upisnik knjižnica. URL: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=202&pregled=1> (10. 12. 2013.)

²⁹ Špac, V., Martek, A. Specijalne knjižnice i strategija razvoja = Special libraries and the strategy of development. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), str. 4.

³⁰ Radovanlija Mileusić, S. Osnove i primjena suvremenog muzejskoga knjižničarstva u Hrvatskoj. // Informatica Museologica 29, 1/2(1998), str. 6.

knjižničar mora ispuniti je izgradnja uravnotežene zbirke građe u skladu sa interesima organizacije, kao i nabava pomno odabranih udžbenika i referentnog fonda koji pokriva marginalne, ali i dalje važne interese. Razlika između specijalne i opće knjižnice je u tome što su korisnici specijalne knjižnice ograničeni i poznati knjižničnom osoblju. Korisnici i osoblje specijalne knjižnice moraju surađivati u potrazi za informacijama. Kako bi se smanjio trošak organizacije knjižničar često od korisnika preuzima određeni broj zadataka. Također, korisnici su obaviješteni o novitetima u knjižnici, a knjižničar pretražuje novitete u potrazi za informacijama koje su potencijalno korisne za individualnog korisnika. Knjižničar će preuzeti od korisnika i dio pronalaženja literature čime se štedi na vremenu i novcu jer su knjižničari obučeni za pronalaženje podataka i znaju kako postupati s njima. Još jedan od zadataka knjižnice je nabavljanje i indeksiranje građe koja se odnosi na povijest i sadašnjost njene organizacije te se na taj način prati njen rad i stvara zbirka dokumentacije rada organizacije.

Muzejska knjižnica ispunit će svoju zadaću ako se poveže s korisnicima ustanove u kojoj djeluje, osigura efektivni i integrirani pristup znanstvenim resursima, vodi aktivnu ulogu u nastajanju globalnih mreža srodnih knjižnica, usavršava i cjeloživotno obrazuje knjižničarsko osoblje.³¹

³¹ Strategija razvoja specijalnih knjižnica u Republici Hrvatskoj 2012.-2015. : nacrt, verzija 1. URL: [http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/05/Strategija-razvoja-specijalnih-knjiznica-nacrt-v1-1 .pdf](http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/05/Strategija-razvoja-specijalnih-knjiznica-nacrt-v1-1.pdf) (27. 12. 2013.)

3. ZAKONI I STANDARDI KOJI SE KORISTE U KNJIŽNIČNOJ I MUZEJSKOJ DJELATNOSTI

U ovom poglavlju biti će analizirani propisi koji se odnose na muzejske knjižnice. To su propisi koji se odnose na knjižničnu i muzejsku djelatnost, a uključuju *Zakon o knjižnicama*, *Prijedlog standarda za specijalne knjižnice*, *Zakon o muzejima* i *Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije*. Iako je danas zastario, uz *Prijedlog standarda za specijalne knjižnice* analiziran je i dokument *Hrvatski standardi za specijalne knjižnice* iz 1992. godine kako bi se uočile promjene u radu i potrebama specijalne knjižnice.

3.1. ZAKON O KNJIŽNICAMA

Prema *Zakonu o knjižnicama* knjižnice svoje djelatnosti obavljaju prema standardima, koje za specijalne knjižnice propisuje ministar nadležan prema području djelatnosti knjižnice. U slučaju muzejske knjižnice to je ministar kulture. Standardima se uređuju poslovi, kadrovski i tehnički uvjeti pojedinih vrsta knjižnice. Prema članku 10. knjižnica se može osnovati ako su zadovoljeni uvjeti propisani *Zakonom o ustanovama*³² i ako je osigurana knjižnična građa, stručno osoblje, prostor, oprema i sredstva za rad knjižnice.

Statutom, pravilnikom o radu knjižnice i drugim aktima određuje se ustrojstvo i upravljanje knjižnice u sastavu. Knjižnice u sastavu imaju voditelja i knjižnični odbor koji je sastavljen od djelatnika knjižnice i djelatnika institucije u kojoj knjižnica djeluje. Voditelj knjižnice član je tog odbora, a imenuje ga tijelo upravljanja institucije u čijem je sastavu knjižnica.

³² „Ustanova se osniva aktom o osnivanju ustanove. Akt o osnivanju ustanove donosi osnivač. (...) Akt o osnivanju ustanove sadrži naročito odredbe o: 1. tvrtki, nazivu, odnosno imenu, te sjedištu, odnosno prebivalištu osnivača, 2. nazivu i sjedištu ustanove, 3. djelatnosti ustanove, 4. organima ustanove i o upravljanju ustanovom i vođenju njenih poslova, 5. sredstvima koja su ustanovi potrebna za osnivanje i početak rada, te načinu njihovog pribavljanja ili osiguravanja, 6. način raspolaganja s dobiti, 7. o pokrivanju gubitaka ustanove, 8. o ograničenjima glede stjecanja, opterećivanja i otuđivanja nekretnina i druge imovine ustanove, 9. o međusobnim pravima i obvezama osnivača i ustanove.“ *Zakon o ustanovama*. (NN 76/93, 29/97, 47/99, 35/08) URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/259439.html> (27. 12. 2013.)

Sredstva za rad knjižnica u sastavu osigurava osnivač. Za posebne programe knjižnica sredstva osiguravaju njihovi osnivači, gradovi ili općine na području kojih se takav program ostvaruje, ministarstva u čijem je djelokrugu program koji se ostvaruje, kao i druge pravne i fizičke osobe. Sredstva za obavljanje posebnih zadaća u sklopu hrvatskog knjižničnog sustava osiguravaju se iz državnog proračuna putem Ministarstva kulture, Ministarstva znanosti i tehnologije i Ministarstva prosvjete i športa. Stručne poslove u knjižnicama obavljaju pomoćni knjižničari, knjižničari, diplomirani knjižničari, viši knjižničari i knjižničarski savjetnici.

Knjižnice su dužne poduzimati mjere za zaštitu i čuvanje knjižnične građe prema pravilniku o zaštiti knjižnične građe, što ga na prijedlog Hrvatskoga knjižničnog vijeća donosi ministar kulture. Na jedinstvene i rijetke primjerke knjiga, zbirke knjiga, rukopise i drugu knjižničnu građu koja ima obilježja kulturnog dobra, odnosno koja je od posebnog značenja ili vrijednosti, primjenjuju se i propisi o zaštiti kulturnih dobara te se ta građa može koristiti samo pod posebnim uvjetima. Uvjete korištenja knjižnične građe, knjižnice uređuju svojim općim aktom. Knjižnice su dužne redovito u postupku revizije izlučivati zastarjelu, dotrajalu ili uništenu građu, osim ako građa spada pod zaštitu kulturnih dobara.³³

3.2. PRIJEDLOG STANDARDA ZA SPECIJALNE KNJIŽNICE

Kako je dokument *Hrvatski standardi za specijalne knjižnice* usvojen 1992. godine, kategorije koje su u njemu pokrivena danas su zastarjele. Zato je donesen *Prijedlog standarda za specijalne knjižnice* koji predstavlja obnovljenu i ažuriranu verziju standarda. Standard obuhvaća sve vrste specijalnih knjižnica, a svrha ovih standarda je osiguranje organizacije poslovanja na visokoj profesionalnoj razini. Specijalna knjižnica ima važnu ulogu u strateškom, upravljačkom ili stručnom odlučivanju organizacije i mora u svim bitnim zadaćama usko surađivati sa stručnjacima u matičnoj ustanovi.³⁴

Prema *Prijedlogu standarda za specijalne knjižnice* specijalna knjižnica je ili samostalna ili knjižnica u sustavu, a posebna je po tome što pokriva određenu znanstvenu

³³ Zakon o knjižnicama. (NN 105/97) URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/267274.html> (20. 12. 2013.)

³⁴ Zakon o knjižnicama. (NN 105/97) URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/267274.html> (20. 12. 2013.)

disciplinu, polje znanja ili specijaliziranu djelatnost. Taj pojam se također odnosi i na knjižnice koje svoje usluge pružaju određenoj kategoriji korisnika.

O osnivanju specijalne knjižnice odlučuje osnivač, a knjižnica se može osnovati ako su zadovoljeni uvjeti propisani *Zakonom o ustanovama*, knjižnična građa, stručno knjižničarsko osoblje, prostor i oprema te stalna sredstva za rad knjižnice. Za razliku od Prijedloga standarda u Hrvatskim standardima za specijalne knjižnice iz 1992. godine kao uvjet za osnivanje knjižnice navodi se izrada poslovnika kojim se određuje mjesto specijalne knjižnice u organizacijskoj shemi organizacije i upravljanje specijalnom knjižnicom, zadaće knjižničkog odbora, voditelja i djelatnika knjižnice, nabavna politika, načini korištenja građe i procesi rada. Danas se ti elementi rada knjižnice određuju statutom i drugim općim aktima osnivača.

Specijalnom knjižnicom upravljaju voditelj knjižnice i knjižnični odbor. Voditelj knjižnice, koji mora ispunjavati uvjete za obavljanje poslova diplomiranog knjižničara propisane u *Zakonu o knjižnicama*, član je knjižničkog odbora i upravnog tijela pravne osobe u čijem je sastavu knjižnica. Voditelja imenuje i razrješava tijelo upravljanja pravne osobe u čijem je knjižnica sastavu.

Specijalna knjižnica može surađivati ili se udružiti s drugim knjižnicama srodnih znanstvenih disciplina ili područja radi:

- djelotvornijeg i racionalnijeg protoka informacija i korištenja fonda
- kooperativne kataložne obrade
- pohrane i elektroničkog arhiviranja
- zaštite knjižnične građe
- pružanja informacijsko-referalnih usluga
- stvaranja i održavanja zajedničkih mrežnih mjesta i portala
- kupnje licencija za mrežne usluge (konzorciji) itd.

Specijalna knjižnica može osim sa knjižnicama unutar nacionalnog knjižničkog sustava surađivati i sa srodnim knjižnicama izvan Republike Hrvatske u svrhu pružanja brzih i cjelovitijih usluga svojim korisnicima.

Knjižnice se stručno povezuju u Sekciji za specijalne i visokoškolske knjižnice Hrvatskog knjižničarskog društva (HKD), Hrvatskom informacijsko dokumentacijskom društvu (HIDD) te u drugim domaćim i međunarodnim udruženjima.

Osnovne zadaće specijalne knjižnice su:

- izgradnja knjižnične zbirke temeljene na neovisnoj stručnoj prosudbi knjižničara i na načelima kvalitete i važnosti za korisnike te javno objavljenim smjernicama za nabavu
- formalna i sadržajna obrada, izrada kataloga i drugih informacijskih pomagala u tiskanom i/ili elektroničkom obliku
- informacijske usluge i održavanje web stranica knjižnice
- osiguravanje korištenja građe u knjižnici kao i pristup daljinski dostupnoj građi te posudba građe, uključujući i međuknjižničnu posudbu
- edukacija korisnika
- pohrana i zaštita knjižnične građe
- izrada dokumentacije (upute za rad, pravilnik i sl.).

Posebne zadaće specijalne knjižnice su:

- praćenje potreba za znanstvenom, stručnom i referentnom građom u matičnoj ustanovi
- izgradnja specijalnih zbirki
- sudjelovanje u izradi skupnih kataloga i baza podataka u Republici Hrvatskoj
- pohrana ocjenskih radova djelatnika matične ustanove (u tiskanom i/ili digitalnom obliku)
- poticanje čitanja i korištenja knjižničnih usluga
- sudjelovanje u radu konzorcija (odboru Konzorcija) pri odabiru elektroničkih izvora
- usklađivanje stručne obrade građe te priprema bibliografskih pomagala
- uspostavljanje i održavanje središnjeg kataloga/baze podataka (normativne baze)
- vođenje evidencije o izdavačkoj djelatnosti matične ustanove
- suradnja s drugim srodnim knjižnicama i ustanovama u zemlji i inozemstvu
- poticanje, organizacija i provođenje stalnog stručnog usavršavanja knjižničnih djelatnika.

Financijska sredstva za rad knjižnice u većini osigurava osnivač, a pokrivaju troškove plaćanja djelatnika, stručnog usavršavanja, materijalne troškove, sredstva za nabavu i zaštitu građe kao i kupnju i održavanje informatičke i knjižnične opreme. Financijska sredstva knjižnica osigurava iz sredstava matične ustanove, državnog/županijskog/gradskog proračuna, prihoda od pružanja usluga i raznih drugih izvora kao što su donacije ili sponzorstva. U *Hrvatskim standardima za specijalne knjižnice* kao izvor financija navode se i projekti koje je

organizacija dobila javnim natjecajem i krajnji korisnici. Specijalna knjižnica nabavlja građu kupnjom, razmjenom i donacijama. Može je nabavljati i u suradnji s drugim knjižnicama, a nabavna politika mora biti u skladu sa programom matične ustanove.

Kao i 1992. godine u dokumentu *Hrvatski standardi za specijalne knjižnice* i danas se ističe važnost daljnje naobrazbe i cjeloživotnog učenja djelatnika knjižnice. Knjižničarsko osoblje u specijalnoj knjižnici dužno je stručno se osposobljavati i usavršavati na seminarima, tečajevima, radionicama i u okviru formalnih obrazovnih programa, a u skladu s postignućima napredovati na radnom mjestu i stručnom zvanju. Knjižničar koji radi u specijalnoj knjižnici svojim obrazovanjem i/ili iskustvom postaje knjižničar specijalist. Knjižničarskom osoblju treba biti omogućeno napredovanje u stručnom zvanju. Također, ako je u knjižnici zaposlen samo jedan knjižničar potrebno mu je osigurati mogućnost sudjelovanja u radu knjižničarskih udruga i stručnih tijela te sudjelovanja na znanstvenim i stručnim skupovima u zemlji i inozemstvu, kao i mogućnost da dio vremena posveti stručnom usavršavanju.

Prema članku 25. knjižnica mora imati odgovarajući prostor koji je planiran suradnjom voditelja knjižnice, projektanta, investitora i izvođača.

Specijalna knjižnica treba imati:

- prostor za knjižničarsko osoblje
- prostor za obavljanje knjižnično–informatičke djelatnosti (prijam i obrada građe, referalne usluge, posudba, itd.)
- prostor za korisnike
- prostor za grupni rad i/ili učionicu s odgovarajućom komunikacijskom, informacijskom i ostalom tehničkom opremom
- prostor za knjižničnu građu (otvoreno i zatvoreno spremište) i
- pomoćni prostor.

Veličinu određenog prostora knjižnice određuju faktori poput veličine fonda, broja korisnika, osoblja, broj i vrsta informacijskih usluga kao i oprema knjižnice. Prostor knjižnice treba biti:

- funkcionalan
- prilagodljiv
- lako dostupan
- ekološki prikladan (optimalni uvjeti za osoblje i korisnike; odgovarajuća prirodna i umjetna rasvjeta, minimalna razina bliještanja, dobra ventilacija, optimalna temperatura i vlaga, minimalna razina buke)

- siguran za korisnike i osoblje
- zaštićen
- ekonomičan s obzirom na osoblje, održavanje prostora i tekuće opreme
- prikladan u informacijsko-tehnološkom smislu.³⁵

Podaci iz Standarda o opremi i prostoru biti će dalje obrađeni u 8. poglavlju.

3.3. KNJIŽNICE U MUZEJSKIM ZAKONIMA I PRAVILNICIMA

Knjižnice se ne spominju samo u propisima vezanima uz knjižničnu djelatnost. U nekim muzejskim zakonima i pravilnicima navode se knjižnice bilo u vidu zaposlenika ili dijela prostora muzeja. U *Zakonu o muzejima* navedeni su diplomirani knjižničari koje vrše stručne poslove u muzeju i pomoćni knjižničari i knjižničari koji obavljaju pomoćne stručne poslove, a za obavljanje navedenih poslova potrebno je ispuniti uvjete propisane Zakonom o knjižnicama.³⁶

U *Pravilniku o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije* navodi se mogućnost ustrojavanja odjela koji imaju voditelja, a jedan od tih odjela može biti knjižnica, što znači da muzeji nisu dužni imati knjižnicu već je po potrebi i prema djelatnostima mogu osnovati. U Pravilniku se također navodi gdje se u muzeju provodi preventivna zaštita, a provodi se u knjižnici, izložbenim prostorima, spremištu, radionicama, arhivu i transportu. U članku 40. opisana je podjela prostora muzeja na otvorene, poluotvorene i zatvorene prostore, a knjižnica po toj podjeli spada u poluotvoreni prostor. Poluotvoreni prostori dostupni su korisnicima uz nadzor ovlaštenog muzejskog osoblja. U prostore nacionalnih, regionalnih i matičnih muzeja spadaju knjižnica s čitaonicom i spremište knjižnične građe.³⁷

³⁵ Prijedlog Standarda za specijalne knjižnice u Republici Hrvatskoj. URL: http://www.hkdrustvo.hr/hr/novosti/odabrana_novost/428/ (20. 12. 2013.)

³⁶ Zakon o muzejima. (NN 142/98) URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/269487.html> (20. 02. 2014.)

³⁷ Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije. (NN 30/06) URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/126462.html> (20. 02. 2014.)

4. VRSTA GRAĐE U MUZEJSKIM KNJIŽNICAMA

Zbirka knjižnice mora biti u skladu i mora biti potpora muzejskom poslanju, zadaćama i ciljevima muzeja, što znači da se prilikom ustanovljavanja nabavne politike knjižnice, nabavljanja građe, planiranja i oblikovanja zbirke, mora u vidu imati poslanje muzeja.³⁸ U protivnom knjižnica neće biti funkcionalna, a fond knjižnice i ostale djelatnosti neće biti u skladu i od koristi muzeju. Muzejske su knjižnice svrstane u specijalne knjižnice s obzirom na njihovu namjenu i sadržaj fonda tih knjižnica. Građa koju knjižnica skuplja uvijek je određena područjem kojim se muzej bavi,³⁹ a po fondu spada u znanstvene knjižnice.⁴⁰ Prilikom osnivanja knjižnice u muzeju osnovna građa koja će se nabavljati biti će usko povezana s predmetom muzeja, a razvitkom fonda i samim time što će djelatnici muzeja bolje upoznati svoje korisnike i njihove potrebe, širiti će se područje koje građa pokriva.

Najčešće je knjižnična zbirka nastala okupljanjem knjiga koje su već bile u muzeju, u uredima, kabinetima, kutijama itd. Neka je građa u muzej stigla kao poklon ili je kupljena u svrhu izložbe ili projekta. Bez obzira ima li knjižnica građu ili ne, prvi korak pri pokretanju muzejske knjižnice je izrada nacrt za strukturu zbirke koja mora biti izrađena u suradnji sa muzejskim osobljem. Kod muzejskih knjižnica nije važna veličina fonda i količina građe koliko njezina kvaliteta. Struktura zbirke će se s vremenom mijenjati i razvijati zajedno s razvijanjem interesa muzeja i njegovih djelatnika. Nacrt strukture se sastoji od izjave da knjižnica podupire misiju i viziju muzeja, određuje se kakav format i vrstu građe i koje područje knjižnica pokriva. Bitan dio nacrt je nabavna politika knjižnice koja definira pravila akvizicije, prihvaćanja darova, koji su prioriteti pri nabavi i kakve vrste darova se ne prihvaćaju. Također je važno uključiti i izjavu o „plijevljenju“, odnosno otpisu građe koja je nerelevantna ili zastarjela. Takav slučaj je čest u znanstvenim zbirkama čije informacije brzo zastarijevaju.⁴¹

Pregledom web stranica zagrebačkih muzeja i njihovih knjižnica vidljivo je da ni jedna knjižnica ne ističe svoju nabavnu politiku kojom bi izjasnila kakvu građu prikuplja ili kakve

³⁸ Green Bierbaum, E. *Museum librarianship*. 2nd ed. Jefferson, North Carolina ; London : McFarland & Company, cop. 2000. Str 19.

³⁹ Radovanlija Mileusić, S. *Ustroj i organizacija knjižnica zavičajnih muzeja u Hrvatskoj*. // *Muzeologija* 38 (2001), str 45.

⁴⁰ Špac, V., Martek, A. *Specijalne knjižnice i strategija razvoja = Special libraries and the strategy of development*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, 3(2013), str. 2.

⁴¹ Green Bierbaum, E. *Museum librarianship*. 2nd ed. Jefferson, North Carolina ; London : McFarland & Company, cop. 2000. Str 22.

darove prihvaća. Ili knjižnice nemaju izrađenu nabavnu politiku ili nije javno postavljena na stranicama. Jedina naznaka nabavnoj politici nalazi se na web stranici Muzeja Grada Zagreba gdje se napominje da je nabavna politika knjižnice usmjerena na sabiranje literature iz područja opće nacionalne povijesti, povijesti kulture, povijesti umjetnosti i umjetničkog obrta, a posebno na djela kojima je predmet grad Zagreb.⁴² Knjižnicama bi ovakav dokument bio od velike koristi, pomaže u odbijanju neželjenih donacija, a ujedno služi i kao podsjetnik na cilj rada knjižnice i smjer razvoja fonda.

Za svaku muzejsku knjižnicu važno je da postoji građa koja će posjetitelju omogućiti da dobije pristup dodatnim informacijama o muzeju, muzejskim izložbama i zbirkama. Zbirka muzejske knjižnice treba imati:

- knjige, časopise i drugu vrstu građe za stručno i administrativno muzejsko osoblje
- knjige, časopise i drugu vrstu građe iz tematskog područja muzeja kao i referentnu građu, izvještaje, monografije koje odgovaraju zbirkama muzeja
- pretplate na specijalizirane baze podataka (cjelovitog teksta ili bibliografske baze) koje pokrivaju područje muzejske djelatnosti
- građu za posjetitelje muzeja (koje će korisnicima pomoći razumjeti i ući u dubinu viđenog u muzeju).

Neke od posebnosti koje za razliku od drugih knjižnica pohranjuje muzejska knjižnica su katalozi muzejskih stalnih postava, povremenih izložaba kako matične ustanove tako i srodnih ustanova. Još jedna posebnost je zbirka efemernog tiska koju čine oglasi, pozivnice za izložbe, priopćenja za tisak i sl. Pohranjuju se i zbirke rukopisa koje sadrže nepublicirane radove (rukopise, seminarske radove, dokumentaciju o izložbama, godišnje izvještaje muzeja, referate sa sastanaka, simpozija, studije kustosa i vanjskih suradnika). U muzejskim knjižnicama čest je slučaj da se pohranjuje arhivska građa iako arhivska građa nije dio knjižničnog fonda. Slučajevi kada je to opravdano je onda kada su mikroklimatski uvjeti, prostor i oprema u knjižnici povoljniji za pohranu te građe od nekih drugih mjesta u muzeju.⁴³

Zbirke knjižnica zagrebačkih muzeja čine serijske publikacije, referentna građa, zbornici, katalozi izložaba, godišnjaci, kalendari, te građa koja je vezana za područje muzeja i djelovanje muzeja i sl. No neke knjižnice u svojim zbirkama imaju posebne i rijetke primjerke građe. Tako na primjer knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu ima zbirku razglednica i

⁴² Muzej grada Zagreba : Knjižnica. URL: <http://www.mgz.hr/hr/odjeli/knjiznica/> (21. 12. 2013.)

⁴³ Radovanlija Mileusić, S. Ustroj i organizacija knjižnica zavičajnih muzeja u Hrvatskoj. // Muzeologija 38 (2001), str 54-57.

kalendara s etnografskim motivima, najčešće nošnjama.⁴⁴ Hrvatski povijesni muzej u svojoj zbirci ima 4 inkunabule i rukopise, te knjige tiskane u Hrvatskoj i u Europi koje datiraju još od 17. stoljeća.⁴⁵ Muzej Grada Zagreba ponosan je na svoju vrlo značajnu zavičajnu zbirku *Zagrabiensia* koja sadrži izdanja JAZU iz područja povijesti, kulture i umjetnosti, političku literaturu koja obrađuje zagrebačke teme od početka do kraja 19. st. te nešto starija djela iz 17. i 18. stoljeća, kao i povijesne spomenike Ivana Krstitelja Tkalčića,⁴⁶ a Muzej suvremene umjetnosti ima zbirku *RARA*, zbirku starih i rijetkih dijela.⁴⁷ Muzejske knjižnice u gradu Zagrebu su iznimno raznolike i pohranjuju vrijednu građu koja je korisna studentima, znanstvenicima i istraživačima, a jednako tako budi i interes ostalih posjetitelja muzeja.

⁴⁴ Etnografski muzej Zagreb : stručno- znanstveni rad. URL: <http://www.emz.hr/knjiznica.html> (10. 1. 2014.)

⁴⁵ Hrvatski povijesni muzej : knjižnica. URL: <http://www.hismus.hr/hr/odjeli/knjiznica/> (10. 1. 2014.)

⁴⁶ Muzej grada Zagreba : knjižnica. URL: <http://www.mgz.hr/hr/odjeli/knjiznica/> (10. 1. 2014.)

⁴⁷ Muzej suvremene umjetnosti Zagreb : knjižnica. URL: <http://www.msu.hr/#/hr/9/> (10. 1. 2014.)

5. NABAVA GRAĐE

Darovi, zamjena, naručivanje i kupnja nove građe za knjižnicu naziva se akvizicija ili nabava. Muzejske knjižnice dokumentom o nabavnoj politici određuju koje vrste građe će nabavljati. Knjige koje uglavnom sačinjavaju zbirku su rječnici, udžbenici, enciklopedije i referentni radovi,⁴⁸ a naručivanje knjiga može se provoditi preko izdavača knjiga, a ako je u pitanju veća količina materijala najčešće se nabava vrši preko dobavljača ili trgovaca na veliko. Većina dobavljača nudi svoje informacije i nabavu knjiga na webu. Tako se na web stranicama dobavljača može kreirati profil knjižnice gdje je moguće specificirati što knjižnicu zanima, koja područja interesa, jezici, izdavači i sl.

Isto se odnosi i na nabavu serijskih publikacija. Postoje dobavljači koji su specijalizirani samo za dostavu časopisa i serijskih publikacija. Serijske publikacije su najvažniji izvori znanja u muzejskim knjižnicama jer one sadrže najnovije informacije iz znanosti, tehnologije i umjetnosti.⁴⁹ Zbog krize znanstvenog izdavaštva i rasta cijena časopisa knjižnice su počele otkazivati nabavu tiskanih časopisa što je utjecalo na razvoj elektroničkog izdavaštva. To nije značilo da knjižnicama časopisi više nisu bili potrebni, već su se osmislili drugi načini da im se dobije pristup. Mnoge su knjižnice fakulteta ili istraživačkih organizacija spremne dati pristup njihovim časopisima ako za uzvrat muzejska knjižnica dozvoli pristup svojim materijalima, a knjižnice se pretplaćuju i na online baze podataka s časopisima s cjelovitim tekstom.⁵⁰ Također, preporuča se jednom godišnje provjeriti listu pretplate za časopise kako bi se izbacivanjem onih manje relevantnih oslobodilo mjesto i financije za nove naslove čime se smanjuju troškovi nabave nepotrebnih izdanja.

Prema zadnjim podacima izvješća muzeja dostavljenih Muzejskom dokumentacijskom centru knjižnica Arheološkog muzeja u Zagrebu nabavila je najviše građe u 2011. godini, bilo zamjenom, kupnjom, darovanjem ili vlastitim izdanjima. Sveukupno najviše se građe nabavlja putem razmjene. Knjižnice su razmijenile ukupno 2374 jedinice građe, knjižnicama je darovano 1728 jedinica građe, a kupljeno je 775 jedinica građe. Najmanje se nabave ostvaruje vlastitim izdanjima i pretplatama na naslove časopisa (u tablici 1. rubrika Ostalo), ukupno

⁴⁸ Silva, M. *Special libraries*. London : André Deutsch, cop. 1970. Str. 18.

⁴⁹ Silva, M. *Special libraries*. London : André Deutsch, cop. 1970. Str. 23.

⁵⁰ Green Bierbaum, E. *Museum librarianship*. 2nd ed. Jefferson, North Carolina ; London : McFarland & Company, cop. 2000. Str. 29-31.

875. Izrada vlastitih izdanja često je skup zadatak, ali oni muzeji koji ih imaju često ih koriste za zamjenu jedinica građe među knjižnicama.

Knjižnica	Zamjena	Kupljeno	Darovano	Ostalo	Ukupno	Godina
Arheološki muzej u Zagrebu	564	162	416	84	1226	2011.
Etnografski muzej	221	10	44	70	345	2009.
Atelijer Meštrović	-	-	-	2	2	2011.
Galerija Klovićevi dvori	177	5	-	11	193	2004.
Hrvatski muzej naivne umjetnosti	59	23	56	6	144	2011.
Hrvatski povijesni muzej	-	50	-	11	61	2011.
Hrvatski prirodoslovni muzej	202	29	13	-	244	2011.
Hrvatski školski muzej	22	108	93	25	248	2009.
Hrvatski športski muzej	-	-	-	40	40	2011.

Hrvatski željeznički muzej	-	-	130	6	136	2011.
HT muzej	-	-	-	25	25	2010.
Muzej Mimara	288	39	170	6	503	2011.
Kabinet grafike HAZU	-	-	29	-	29	2011.
Moderna galerija	-	21	-	137	158	2011.
Muzej policije	-	5	-	-	5	2011.
Muzej grada Zagreba	-	-	-	297	297	2011.
Muzej suvremene umjetnosti	382	40	381	9	812	2011.
Muzej za umjetnost i obrt	307	23	277	29	636	2011.
Strossmayer ova galerija starih majstora HAZU	85	5	81	86	257	2011.
Tehnički muzej	25	252	28	20	325	2011.

Tiflološki muzej	-	1	10	-	11	2011.
Umjetnički paviljon	42	2	-	8	52	2011.
Vojni muzej MORH-a	-	-	-	3	3	2006.
Ukupno	2374	775	1728	875	5752	

Tablica 1. Pregled nabave zagrebačkih muzejskih knjižnica

Zamjena je najčešće korišten način nabave građe u muzejskim knjižnicama. Suradnja se odvija među srodnim institucijama, i onim međunarodnima, a muzeji razmjenjuju vlastita izdanja (časopise, kataloge i druge publikacije). Muzej Mimara godišnje razmjenjuje publikacije sa 102 svjetska muzeja te tako povećava fond za oko 300 naslova.⁵¹ Arheološki muzej izdaje Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu kojeg daje u zamjenu s drugim ustanovama te tako puni knjižnicu muzeja novom građom.⁵² Knjižnica Muzeja za umjetnost i obrt hrvatske i internacionalne stručne časopise nabavlja zamjenom sa 150 srodnih ustanova u zemlji i svijetu.⁵³ Ovaj način nabave je jako učinkovit jer je jeftin i potiče suradnju i dobre odnose među institucijama.

⁵¹ Georgijević- Šavar, A. Biblioteka muzejsko- galerijskog centra : muzej Mimara. // Informatica Museologica 29, 1/2(1998), str. 28.

⁵² Marović, M. Knjižnica Arheološkog muzeja u Zagrebu : preseljenje i revizija. // Informatica Museologica 29, 1/2(1998), str. 35.

⁵³ Muzej za umjetnost i obrt : knjižnica. URL: <http://www.muio.hr/hr/muo/muzejski-odjeli/knjiznica/> (14. 12. 2013.)

6. STRUČNA OBRADA KNJIŽNIČNE GRAĐE

Muzejske knjižnice spadaju pod specijalne knjižnice pa osim knjiga najčešće raspoložu i brojnim katalozima izložaba, periodičkim publikacijama, kalendarima, hemerotekom, zbirkom rukopisa, plakatima, i drugom vrstom građe. Muzejske knjižnice zbog svoje građe i zbog vrste korisnika zahtijevaju posebnosti u obradi građe. Obrada građe dijeli se na formalnu i stvarnu obradu. Katalogizacija spada pod formalnu obradu građe, a klasifikacija ili predmetna obrada pod stvarnu obradu.

6.1. KATALOGIZACIJA

Katalogizacija je postupak obrade građe u kojem se popisuju podaci koji pomažu identifikaciji dokumenta, odnosno primjerka, a vrši se na osnovi samog primjerka. Katalogizacijom dobivamo katalog koji opisuje, identificira i organizira jedinice građe i na taj način cjelokupnu građu tumači korisniku.⁵⁴ Katalog ne mora nužno biti samo popis građe jedne knjižnice, taj popis može se odnositi i na građu samo u određenoj zbirci ili odjelu knjižnice, ili u više knjižnica. U hrvatskim knjižnicama koriste se pravila za katalogizaciju Eve Verone (*Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga I i II*),⁵⁵ kao i međunarodni standardni bibliografski opis ISBD koji pomaže da se kataložni zapisi ujednače, čime se omogućava njihova razmjena među knjižnicama u raznim zemljama. ISBD također pomaže u konverziji zapisa u strojno čitljivi oblik. Prvi ISBD standard objavljen 1974. godine bio je namijenjen za omeđene publikacije (ISBD(M)), a kasnije su se izradili i standardni za druge oblike publikacija.⁵⁶ Katalog korisniku omogućuje pristup znanju, a organiziran je kao prikaz znanja o znanju.⁵⁷

Muzejske knjižnice u Hrvatskoj imaju mogućnost izbora među sustavima za katalogizaciju. Sustav CROLIST (Croatian Library and Information System) je uz K++

⁵⁴ Blažević, D. Katalogizacija : priručnik za stručni ispit. Zagreb : Naklada Nedičko Dominović, 2011. Str. 3.

⁵⁵ Tadić, K. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. URL:

<http://www.ffzg.unizg.hr/infoz/biblio/nastava/dz/text/pog4.htm> (13. 12. 2013.)

⁵⁶ Bowman, J. H. Osnove katalogizacije / [prijevod Jelica Leščić]. Zagreb : Naklada Nedičko Dominović, 2010. Str. 8.

⁵⁷ Lasić- Lazić, J., Slavić, A., Banek Zorica, M. Bibliotečna klasifikacija kao pomagalo u organizaciji znanja. Str. 19 URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Lasic-Lazic_Slavic_Banek-Zorica_2004.pdf (13. 12. 2013.)

najčešće korišten sustav za katalogizaciju u muzejskim knjižnicama u Zagrebu. Taj integrirani knjižnično-informacijski softver omogućuje upravljanje građom od nabave, katalogizacije, posudbe, periodike, WebPACa (*Web Public Access Catalog*), vođenja statistike i distribucije vlastitih izdanja.⁵⁸ Nastao je u suradnji Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i tvrtke UNIBIS d.o.o. Uključivanjem drugih knjižnica u sustav stvara se sustav kooperativne katalogizacije i preuzimanja gotovih zapisa. CROLIST koristi UNIMARC format za pohranu podataka u baze.⁵⁹

Za razliku od CROLIST-a, K++ je softver koji je više prilagođen manjim muzejskim knjižnicama, a sastoji se od modula za nabavu, kontinuiranu, posudbu, katalogizaciju, WebPAC i tiskanje, a nema raspačavanje. Osmislio ga je Goran Zlodi kao računalni program za obradu knjižne građe u muzejskim knjižnicama, a nastao je po uzoru na program M++ za obradu muzejske građe. Veliki broj muzejskih knjižnica koristi se ovim softverom za vođenje kataložne evidencije građe u knjižnici.⁶⁰ Izbor softvera ovisiti će o veličini fonda i preferencijama knjižnice.

6.2. KLASIFIKACIJA

U svakoj knjižnici potreban je zapis svih dostupnih dokumenata kako bi se građa mogla organizirati i koristiti. Klasifikacijom organiziramo i povezujemo grupe dokumenata koji pokrivaju određeno područje znanja. To je uređivanje znanja zabilježenog u dokumentima po glavnim klasama (grupama) prema njihovim karakteristikama. Bibliografska klasifikacija bavi se stvarnom obradom dokumenata, a koristi se za organizaciju informacija i raspored građe na policama.⁶¹ Po opsegu, klasifikacije dijelimo na opće i specijalne. Najpoznatije opće klasifikacije su:

⁵⁸ Petrić, T. Automatizirano poslovanje s razmjenom/ raspačavanjem serijskih publikacija: na primjeru crolist-a = Automated business transactions with exchange/ distribution of serial publications: example of crolist. // Informatologija 42, 1(2009), str. 22.

⁵⁹ Crolist – WWW OPAC. URL: <http://www.unibis.hr/hbd.htm> (27. 12. 2013.)

⁶⁰ Knežević, I. Radionica „Obrada knjižne građe u programu K++“. // Glasnik Društva knjižničara Slavonije i Baranje 11-12, 1/2(2007/2008). URL: http://www.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2012/06/180_Knezevic_2007-2008_1-2.pdf (27. 12. 2013.)

⁶¹ Lasić- Lazić, J., Slavić, A., Banek Zorica, M. Biblioteka klasifikacija kao pomagalo u organizaciji znanja. Str. 13 URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Lasic-Lazic_Slavic_Banek-Zorica_2004.pdf (13. 12. 2013.)

- Deweyeva decimalna klasifikacija
- Klasifikacija kongresne knjižnice u Washingtonu
- Univerzalna decimalna klasifikacija
- Klasifikacija s dvotočkom i
- Ekspanzivna klasifikacija.

U muzejskim knjižnicama u Zagrebu najčešće je korištena Univerzalna decimalna klasifikacija (UDK). Koristeći se Deweyevom decimalnom klasifikacijom kao osnovom, Paul Otlet i Henri La Fontaine osmislili su Univerzalnu decimalnu klasifikaciju. Sastoji se od deset glavnih skupina (0-9) označenih decimalnom točkom, te podskupina, a pokriva ukupno ljudsko znanje.⁶² Prednost UDK su izdanja posebnih skupina koja su pogodna za muzejske knjižnice specijalizirane za određeno područje znanja. Prema bilo kojoj klasifikacijskoj shemi dokumenti moraju biti klasificirani u odnosu na predmet tog dokumenta, no nekada je taj predmet teško odrediti. Dokument se nikada ne smije klasificirati samo na temelju naslova jer on često ne donosi pravu sliku sadržaja. Potrebno je prethodno proučiti uvod, sadržaj, predgovor i sam tekst dokumenta kako bi dobili stvaran uvid u predmet dokumenta.⁶³

Dobra obrada sadržaja i prikaz interpretiranog znanja kroz jezik za označavanje omogućuje pristup dokumentu i njegovu dostupnost korisnicima.⁶⁴

⁶² Univerzalna decimalna klasifikacija (UDK) // Proleksis enciklopedija. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/49527/> (2. 1. 2014.)

⁶³ Silva, M. Special libraries. London : André Deutsch, cop. 1970. Str. 35.

⁶⁴ Lasić- Lazić, J., Slavić, A., Banek Zorica, M. Bibliotečna klasifikacija kao pomagalo u organizaciji znanja. Str 19. URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Lasic-Lazic_Slavic_Banek-Zorica_2004.pdf (13. 12. 2013.)

KNJIŽNICA	UKUPNO OBRADENO JED. GRAĐE	GODINA
Arheološki muzej u Zagrebu	1924	2011.
Etnografski muzej	794	2009.
Atelijer Meštrović	82	2010.
Galerija Klovićevi dvori	2657	2004.
Hrvatski muzej naivne umjetnosti	284	2011.
Hrvatski povijesni muzej	239	2010.
Hrvatski prirodoslovni muzej	794	2011.
Hrvatski školski muzej	1427	2009.
Hrvatski športski muzej	50	2011.
Muzej Mimara	586	2011.
Kabinet grafike HAZU	78	2009.
Moderna galerija	211	2011.
Muzej policije	84	2011.
Muzej grada Zagreba	302	2011.
Muzej suvremene umjetnosti	913	2011.
Muzej za umjetnost i obrt	1648	2011.
Strossmayerova galerija starih majstora HAZU	201	2011.
Tehnički muzej	250	2011.
Umjetnički paviljon	703	2011.
UKUPNO	13227	

Tablica 2. Obrada građe u muzejskim knjižnicama grada Zagreba

Prema zadnjim dostupnim informacijama na stranicama Muzejskog dokumentacijskog centra, najviše stručno obrađenih jedinica građe ima knjižnica Galerije Klovićevi dvori, zatim knjižnica Arheološkog muzeja u Zagrebu, te knjižnica Muzeja za umjetnost i obrt. Navedene jedinice građe su u knjižnici Galerije Klovićevi dvori inventarizirane i signirane,⁶⁵ u Arheološkom muzeju inventarizirane i katalogizirane,⁶⁶ a u Muzeju za umjetnost i obrt su inventarizirane, katalogizirane, klasificirane i predmetno obrađene.⁶⁷

Za sadržajnu obradu građe knjižničar mora imati u vidu strukturu fonda knjižnice, kao i potrebe korisnika. U muzejskim knjižnicama vidljiva je potreba za više oblika sadržajne obrade jer korisnici najčešće postavljaju upite prema temi ili sadržaju dokumenta. Za takva pretraživanja korisno je uz numeričku klasifikaciju koristiti i predmetno označivanje. Etnografski muzej koristi se na primjer ključnim riječima. Njima se označava sadržaj dokumenta uzimanjem relevantnih pojmova po kojima bi korisnik mogao pretraživati. Sustav ključnih riječi nije u potpunosti prihvaćen u bibliotekarskoj struci jer ne predstavlja strukturiran i kontroliran sustav,⁶⁸ no često se koristi jer olakšava rad korisnicima i knjižničarima.

⁶⁵ Izvješća zagrebačkih muzeja : 2004. URL:

<http://www.mdc.hr/UserFiles/File/Izvjescia/MDCzagrebWEB2004.pdf> (3. 1. 2014.)

⁶⁶ Arheološki muzej u Zagrebu. URL:

http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjescia_zg/2011/Arheoloski_Zagreb_2011.pdf (3. 1. 2014.)

⁶⁷ Muzej za umjetnost i obrt. URL:

http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjescia_zg/2011/Muo_2011.pdf (3. 1. 2014.)

⁶⁸ Kolbas, I. Sadržajna obrada građe u knjižnici Etnografskog muzeja. // Informatica Museologica 29, 1/2(1998), str. 21.

7. KORISNIČKE USLUGE

Svrha i cilj svake knjižnice je pružiti informacijske usluge svojim korisnicima. Korisnici muzejskih knjižnica kojima se te usluge pružaju svrstaju se u dvije generalne skupine: interni i vanjski korisnici. Interni korisnici su djelatnici muzeja, a vanjski korisnici su studenti, kolekcionari, izdavači i općenito posjetioци muzeja.⁶⁹ Informacijske usluge u muzejskim knjižnicama trebaju biti u skladu s misijom muzeja i prilagođene korisnicima. Informacije koje se pružaju moraju biti točne, ažurne i relevantne. Ako knjižnica ne ispunjava tu svrhu onda ne predstavlja ništa više od skladišta za knjige. Svaka knjižnica mora odlučiti koje će informacijske usluge pružati, a koje ne, ovisno o svojim mogućnostima i kompetencijama osoblja. U većini muzejskih knjižnica radi samo jedan zaposlenik koji ne može snositi teret pružanja svih informacijskih usluga. Također prilikom odabira usluga pomaže istraživanje potreba korisnika, ciljeva i misije muzeja kao i knjižnice. Usluge moraju biti kreirane tako da olakšaju i ubrzaju rad muzeja i muzejskog osoblja. Osnovne informacijske usluge koje se pružaju su:

- posudba građe (posudba se odvija prema pravilniku knjižnice, a knjižnica se može odlučiti na posudbu građe samo djelatnicima muzeja ili i vanjskim korisnicima)
- referentna djelatnost (ova usluga služi kako bi korisnike obavijestili o određenim izvorima podataka, a za nju se knjižnica koristi referentnom zbirkom, sekundarnim i tercijarnim publikacijama)
- pretraživanje informacija (to je usluga pretraživanja informacija ne samo unutar knjižnice već i izvan nje i pretraživanje online informacija u bazama podataka)
- bibliografske usluge (knjižničar strukturira bibliografske informacije kao pregled u formi bibliografije ili zasebne liste na temelju potražnje za knjigama ili serijskim publikacijama iz određenog područja znanja).⁷⁰

Sve veći utjecaj Interneta i dostupnost sadržaja koje nam pruža primoralo je knjižnice da prilagode svoje usluge kako ne bi izgubili korisnike pa se danas nude usluge pretraživanja

⁶⁹ Born van der, P., Helmus, W. The Art Librarian as Mediator : The Art of being a Librarian. 65th IFLA Council and General Conference Bangkok, Thailand, August 20 -28, 1999. URL: <http://archive.ifla.org/IV/ifla65/papers/075-157e.htm> (3. 1. 2014.)

⁷⁰ Green Bierbaum, E. Museum librarianship. 2nd ed. Jefferson, North Carolina ; London : McFarland & Company, cop. 2000. Str. 106.

online baza podataka i poučavanja korisnika kako pretraživati i izabrati relevantne informacije.⁷¹ Ovisno o mogućnostima, knjižnica može uz osnovne usluge nuditi i dodatne usluge kao što su:

- selektivna diseminacija informacija (to je usluga kojom se korisnici obavještavaju o novoj građi koja spada u korisnikovo područje interesa. Takvo obavještanje može se provoditi usmeno u knjižnici, telefonski ili e-mailom i sl.)⁷²
- analiza podataka (okupljanje, analiziranje i vrednovanje podataka kako bi se stvorile nove informacije u obliku izvješća, studije i sl.)
- poučavanje korisnika (poučavanje korisnika kako se služiti knjižnicom, njenim uslugama i fondom)
- čuvanje i zaštita građe (knjižnično osoblje ima obavezu čuvati zbirku tako da jedinice građe budu upotrebljive i da se očuvaju za buduća korištenja. Ova usluga se sastoji od popravljivanja oštećene građe ali i osiguravanja da do oštećenja niti ne dođe. Važan aspekt zaštite je migracija elektroničkih podataka s jednog medija na drugi kako bi se podaci očuvali)
- arhivske usluge (usluga arhiviranja muzejske dokumentacije, naročito ako nema adekvatnog prostora za arhiv muzeja).⁷³

Muzejske knjižnice u Zagrebu najčešće su dostupne javnosti što znači da se posudba građe osim djelatnicima muzeja nudi i vanjskim korisnicima, tj. publici muzeja. Najčešći vanjski korisnici knjižnice su studenti, učenici i istraživači. Razlog zašto neke knjižnice odlučuju ne otvarati svoja vrata javnosti i omogućiti pristup vanjskim korisnicima je često nedostatak stručnog knjižničnog osoblja koje je osposobljeno za rad s vanjskim korisnicima, organiziranje informacijskih službi, obradu građe i izradu kataloga i drugih informacijskih pomagala.⁷⁴

Prema informacijama Muzejskog dokumentacijskog centra i vlastitih web stranica knjižnica od 27 muzejskih knjižnica u Zagrebu 52% (odnosno 14 knjižnica) nudi svoje usluge javnosti, 37% (10 knjižnica) je dostupno stručnjacima, a 11% (3 knjižnice) je nedostupno,

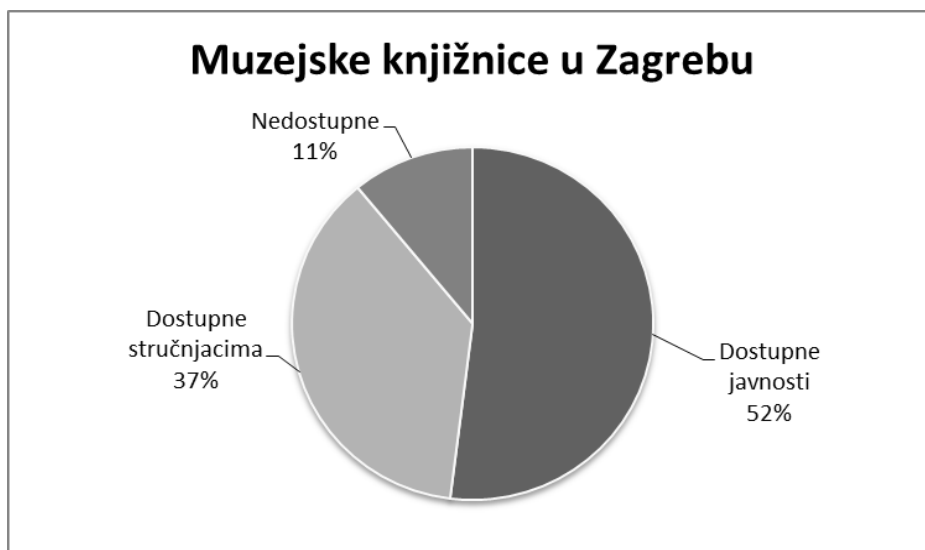
⁷¹ Vrana, R., Kovačević, J. Položaj knjižnice u umreženom društvu = Position of a library in networked society. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 3/4(2010), str. 1.

⁷² Tadić, K. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. URL: <http://www.ffzg.unizg.hr/infoz/biblio/nastava/dz/text/pog7.htm> (27.12.2013.)

⁷³ Green Bierbaum, E. Museum librarianship. 2nd ed. Jefferson, North Carolina ; London : McFarland & Company, cop. 2000. Str. 118-124.

⁷⁴ Radovanlija Mileusić, S. Ustroj i organizacija knjižnica zavičajnih muzeja u Hrvatskoj. // Muzeologija 38 (2001), str 64.

odnosno usluge mogu koristiti samo djelatnici muzeja (to su knjižnice galerije Klovićevi dvori, Kabineta grafike HAZU i muzeja Vrapče).

Tablica 3. Muzejske knjižnice – dostupnost

KNJIŽNICA	Dostupna javnosti	Nedostupna	Dostupna stručnjacima
Arheološki muzej u Zagrebu	✓		
Etnografski muzej	✓		
Atelijer Meštrović			✓
Galerija Klovićevi dvori		✓	
Gliptoteka HAZU			✓
Hrvatski muzej arhitekture HAZU	✓		
Hrvatski muzej naivne umjetnosti			✓
Hrvatski povijesni muzej	✓		

Hrvatski prirodoslovni muzej	✓		
Hrvatski školski muzej	✓		
Hrvatski športski muzej			✓
Hrvatski željeznički muzej			✓
HT muzej	✓		
Kabinet grafike HAZU		✓	
Lovački muzej			✓
Moderna galerija			✓
Muzej grada Zagreba	✓		
Muzej klinike za psihijatriju Vrapče		✓	
Muzej Mimara			✓
Muzej policije	✓		
Muzej suvremene umjetnosti	✓		
Muzej za umjetnost i obrt	✓		
Strossmayerova galerija starih majstora HAZU	✓		
Tehnički muzej	✓		
Tiflološki muzej			✓
Vojni muzej MORH-a			✓

Tablica 4. Muzejske knjižnice - dostupnost 2

Sva građa u knjižnici potencijalno može biti posuđena, a o pravilima knjižnice ovisi da li će građa biti posuđena samo djelatnicima muzeja ili i vanjskim korisnicima. Knjižnica pravilnikom o posudbi uređuje odnose s korisnicima. Na taj način utvrđuje se:

- koja se građa može koristiti samo u prostoru knjižnice ili čitaonice, a koja se može iznijeti
- koliko se primjeraka građe može odjednom uzeti na posudbu
- trajanje posudbe
- povrat građe u istom stanju u kojemu je uzeta na korištenje, odnosno naknada za oštećenu ili izgubljenu knjižničnu građu te za zadržavanje građe dulje od odobrenog vremena.⁷⁵

Ako se posudba dozvoljava samo djelatnicima, onda je vođenje evidencije jednostavno jer postoji uski krug korisnika koji su poznati knjižničaru. Kada ubrojimo i stručnjake, suradnike i vanjske korisnike, teže je pratiti cirkulaciju građe. Da bi lakše vodila evidenciju knjižnica može voditi popis svojih korisnika u knjizi korisnika ili kroz kompjutersku bazu.⁷⁶ Potrebno je voditi evidenciju o posudbi i dokumentirati je te znati gdje se građa trenutno nalazi.⁷⁷ Izrada članskih iskaznica također olakšava praćenje cirkulacije građe u knjižnici.

One knjižnice koje vode evidenciju posjeta knjižnici, posudbi i upita te informacije prilažu u godišnjem izvješću muzeja. Tako je u knjižnici Arheološkog muzeju 2011. godine bilo 1026 korisnika, posuđeno je 24 jedinica građe, a u čitaonici je dano na korištenje 3078 jedinica građe.⁷⁸ Određene knjižnice vodeći evidenciju zabilježavaju i to jesu li korisnici djelatnici muzeja ili vanjski korisnici. Prema izvješću Hrvatskog prirodoslovnog muzeja iz 2011. godine 103 upita su izvršili vanjski korisnici, a 66 djelatnici muzeja.⁷⁹ U knjižnici Muzeja za umjetnost i obrt riješena su 134 zahtjeva djelatnika muzeja, a knjižnicu je posjetilo 125 vanjskih korisnika,⁸⁰ a u Tiflološkom muzeju bilo je 17 zahtjeva vanjskih korisnika, a 9

⁷⁵ Tadić, K. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. URL: <http://www.ffzg.unizg.hr/infob/biblio/nastava/dz/text/pog7.htm#1> (27.12.2013.)

⁷⁶ Tadić, K. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. URL: <http://www.ffzg.unizg.hr/infob/biblio/nastava/dz/text/pog7.htm#1> (27.12.2013.)

⁷⁷ Green Bierbaum, E. Museum librarianship. 2nd ed. Jefferson, North Carolina ; London : McFarland & Company, cop. 2000. Str. 98

⁷⁸ Arheološki muzej u Zagrebu. URL: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/Arheoloski_Zagreb_2011.pdf (27. 11. 2013.)

⁷⁹ Izvještaj o radu djelatnika Hrvatskog prirodoslovnog muzeja za 2011. URL: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/HPrirodoslovniM_2011.pdf (27. 11. 2013.)

⁸⁰ Muzej za umjetnost i obrt. URL: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/Muo_2011.pdf (27. 11. 2013.)

zahtjeva internih korisnika.⁸¹ Iz ovih podataka vidljivo je da je češći slučaj da su korisnici knjižnice djelatnici muzeja, a u manjem broju vanjski korisnici. Mnoge će knjižnice za neki dio zbirke ili pak na cijelu zbirku dopustiti korištenje samo u prostorima knjižnice. Takav postupak vrši se kod serijskih publikacija, sekundarnih i tercijarnih publikacija, rijetke i stare građe ili građe koja nije u vlasništvu knjižnice, najčešće u svrhu zaštite građe.

7.1. MEĐUKNJIŽNIČNA POSUDBA

Male knjižnice, kakve su najčešće muzejske knjižnice, oslanjaju se na međuknjižničnu posudbu kako bi zadovoljile potrebe svojih korisnika. To je sustav suradnje među knjižnicama (nacionalnim i internacionalnim) koji im omogućava međusobno dijeljenje građe i pribavljanje dokumenata potrebnih za stručni rad muzeja. U 2011. godini je u knjižnici Hrvatskog prirodoslovnog muzeja međuknjižničnom posudbom privremeno nabavljeno 9 jedinica građe,⁸² a u muzeju Mimara 59 jedinica građe.⁸³ Razni su razlozi zbog kojih bi neki knjižničar posegnuo za međuknjižničnom posudbom: knjižnica možda ne posjeduje traženi dokument ili traženo izdanje dokumenta, dokument je izašao iz optičaja te ga se više ne može nabaviti itd. Na taj je način korisnicima je omogućen pristup građi koja je rijetka ili se nalazi u nekoj drugoj zemlji. Međuknjižničnom posudbom građa se nabavlja privremeno, a uvjeti za njeno uspješno provođenje su:

- knjižnični sustav s jasno određenim načinima suradnje s drugim ustanovama,
- politika i praksa međuknjižnične posudbe koja omogućuje brz pristup informacijama s niskim troškovima,
- raspoložive nacionalne bibliografije i skupni katalozi.⁸⁴

Trenutno u Hrvatskoj ne postoji jedinstveni nacionalni knjižnični sustav koji bi pomogao u razvijanju međuknjižnične posudbe. Postojao je projekt NISKA (1996. god.)

⁸¹ Tiflološki muzej. URL: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/Tiflološki_2011.pdf (27. 11. 2013.)

⁸² Izveštaj o radu djelatnika Hrvatskog prirodoslovnog muzeja za 2011. URL: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/HPrirodoslovniM_2011.pdf (27. 11. 2013.)

⁸³ Javna ustanova "Zbirka umjetnina Ante i Wiltrude Topić Mimara - Muzej Mimara". URL: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/mimara2011%20MDC-v2a.pdf (27. 11. 2013.)

⁸⁴ Golubović, V., Lasić- Lazić, J. Međuknjižnična posudba : stanje i mogućnosti = The interlibrary loan : current state and future opportunities. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 3(2011), str. 110.

kojem je cilj bio osmišljavanje i izgradnja sustava koji bi fondove svih hrvatskih knjižnica učinio dostupnima u elektroničkom i multimedijalnom obliku, no projekt je propao.⁸⁵ Danas se međuknjižnična posudba u knjižnicama provodi prema dokumentima:

- IFLA-in Model nacionalnog pravilnika za međuknjižničnu posudbu
- IFLA-ine Smjernice za najbolju praksu u međuknjižničnoj posudbi i dostavi dokumenata
- IFLA-ine Smjernice za zahtjeve za međuknjižničnu posudbu upućene elektroničkom poštom.⁸⁶

⁸⁵ NISKA (Nacionalni Informacijski Sustav Knjižnica RH). URL: <http://www.niska.hr/index.html> (15. 12. 2013.)

⁸⁶ IFLA-in Model nacionalnog pravilnika za međuknjižničnu posudbu ; IFLA-ine smjernice za najbolju praksu u međuknjižničnoj posudbi i dostavi dokumenta ; IFLA-ine Smjernice za zahtjeve za međuknjižničnu posudbu upućene elektroničkom poštom. // Darovi za zbirke : smjernice za knjižnice. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2010. Str. 56-78.

8. PROSTOR, SMJEŠTAJ, OPREMA I ZAŠTITA KNJIŽNICE

8.1. ZAŠTITA KNJIŽNICE I NJENE GRAĐE

Zaštita i očuvanje građe koja čini zbirku jedna je od osnovnih funkcija knjižnica i muzeja. Bez zbirke ne bi bilo ni knjižnice te je važno stalno je obnavljati i zaštititi. Navedene informacije o opasnosti za građu i kako je zaštititi primjenjive su u knjižnicama i muzejima. Knjižnicama se preporuča preventivna zaštita građe jer je isplativija od restauriranja i konzerviranja. Prezerviranje zbirke najbolji je i najjeftiniji oblik očuvanja zbirke. Zaštitom građe osiguravamo da će je i buduće generacije moći koristiti i služiti se njenim znanjima. Vrste štetnih djelovanja koja mogu utjecati na materijale su:

- fizikalna: svjetlo, toplina i druga zračenja
- kemijska: atmosferska onečišćenja, onečišćenja u samom materijalu
- biološka: glodavci, čovjek, bakterije, insekti i dr.

Dok su najveće opasnosti za knjižničnu građu:

- priroda samog materijala građe
- prirodne katastrofe i one koje je prouzročio čovjek
- okolina u kojoj je građa pohranjena
- način rukovanja građom.⁸⁷

Potrebno je osigurati i zgradu knjižnice, poboljšati nadzor nad okolinom i poboljšati pohranu i rukovanje zbirka. Svu građu treba zaštititi od prirodnih katastrofa i onih koje je prouzročio čovjek, od krađe, uništavanja, napada štetočina i plijesni, kao i nepravilnog postupanja s građom.⁸⁸

Zbirke se najviše sastoje od organskih materijala kao što su papir, tkanine, koža i dr, a materijali te vrste podložni su propadanju. Ni moderni mediji (CD-ROM, fotografije, digitalni formati, audio i vizualna građa, magnetni diskovi i sl.) nisu vječni pa su i oni, kao i gore navedeni tradicionalni materijali u knjižnicama, skloni propadanju. Propadanje materijala

⁸⁷ IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom / sastavio i uredio Edward P. Adcock. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003. Str. 15-18.

⁸⁸ IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom / sastavio i uredio Edward P. Adcock. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003. Str. 15-18.

možemo usporediti pohranom građe u za nju adekvatno okruženje i pravilnim rukovanjem s građom. S obzirom da su knjižničari u tom pogledu educirani, potrebno je to znanje prenijeti korisnicima i ostatku javnosti. Kod muzejskih knjižnica tu se misli na vanjske korisnike jer su djelatnici muzeja već upoznati s načinima zaštite građe i njezinom potrebom jer se i sami bave zaštitom građe u muzeju. Često se događa da prilikom digitaliziranja ili na primjer mikrofilmiranja građe više ustanova obradi iste primjerke građe čime se znatno troše sredstva, a to bi se spriječilo suradnjom i komuniciranjem među knjižnicama, muzejima, arhivima i galerijama.⁸⁹ Zato je potrebno izgraditi povezanu mrežu baštinskih institucija kako bi zajedno radili na zaštiti baštine.

8.2. PRAVILNIK O ZAŠTITI KNJIŽNIČNE GRAĐE

Postoje i određeni propisi za zaštitu građe u knjižnicama. U članku 2. *Pravilnika o zaštiti knjižnične građe* navodi se da zgrada u kojoj knjižnica djeluje mora biti odgovarajuće uređena i opremljena sigurnosnim protuprovalnim sustavom. Isto tako prostor oko zgrade mora biti adekvatno uređen, osvijetljen i nadziran. Dalje u članku 3. stoji da knjižnica mora biti zaštićena od provale, poplave, požara, elementarnih nepogoda i ratnih razaranja. Osnovne mjere zaštite provode se postavljanjem odgovarajućih sigurnosnih sustava (protuprovalnih, protupožarnih, i sl.) prema posebnim propisima. S obzirom da je prostor muzejskih knjižnica u većini slučajeva u sklopu zgrade muzeja, knjižnica je zaštićena samim time što je zgrada muzeja zaštićena. Ako je prostor knjižnice odvojen od muzeja ili ima zaseban ulaz onda se mora dodatno zaštititi.

Kako bi se građa trajno očuvala knjižnice su obavezne štititi građu od vlage, prekomjernog sunčevog ili umjetnog svjetla, bioloških i atmosferskih utjecaja i onečišćenja te odstupanja od optimalne temperature (čl. 6.). U prostoru treba osigurati optimalnu mikroklimu (relativna vlaga zraka 45 – 60%, temperatura zraka 16 – 20°C) kako bi građa bila zaštićena od ubrzanog propadanja (čl. 7.). U svrhu navedene zaštite u prostorima knjižnice (čitaonica, spremište, izložbeni prostor) potrebno je osigurati sljedeću opremu:

- mjerne instrumente za kontinuirano praćenje temperature i relativne vlage zraka
- ovlaživače i/ili odvlaživače zraka
- ventilatore

⁸⁹ IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom / sastavio i uredio Edward P. Addock. Zagreb :Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.

- klima uređaje ili klima ormare radi pohrane najvrjednije i najosjetljivije građe
- zaslone, rolete ili druga sredstva zaštite od prekomjernog svjetla
- folije s UV-filtrima za prozore i staklene vitrine i fluorescentne lampe
- ostalu opremu prema potrebi.

Knjižnična građa pohranjuje se na police, ormare za pohranu i ladice koje su odgovarajućeg oblika, dimenzija i materijala, a ne smiju biti postavljene u blizini fasadnih zidova ni izvora topline. Potrebno je osigurati stalnu cirkulaciju zraka (čl. 9.).

Knjižničari moraju kontinuirano pregledavati građu kako bi odstranili nepripadajuće umetke, a ako je prilikom pregledavanja uočeno da je građa oštećena, dotrajala i da će daljnjim korištenjem biti narušena njena trajnost šalje se na restauraciju. Prethodno je potrebno dobiti suglasnost Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (čl. 12. I čl. 13.).

Prema članku 14. tradicionalna neknjižna građa kao i trošna i osjetljiva uvezana knjižna građa oprema se zaštitnim kutijama, mapama, ovitcima, košuljicama, tuljcima i sl. izrađenima od trajnih materijala koji ne sadržavaju lignin, sumpor, kiseline i sredstva za izbjeljivanje. Novija građa mora se preventivno zaštititi i to oblaganjem korica folijama koje su posebno namijenjene zaštititi knjiga. Kako bi se očuvale informacije na staroj građi potrebno ju je presnimiti na tehnološki stabilniji medij (čl. 15.).

Građa se ovisno o vrijednosti i stanju te raspoloživoj opremi, prenosi na druge medije fotokopiranjem, mikrofilmiranjem ili digitalizacijom, a odluku donosi ravnatelj samostalne knjižnice, odnosno voditelj knjižnice u sastavu (čl. 16. I čl. 17.).

Ukoliko knjižnice imaju zaštićenu građu o njoj moraju voditi evidenciju. Popis zaštićene građe dostavlja se Ministarstvu kulture, Upravi za zaštitu kulturne baštine, konzervatorskom odjelu. Na knjižničnu građu koja ima svojstvo kulturnoga dobra primjenjuje se *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* (čl. 19.). Zaštićenu građu ne smije se dati na korištenje u izvorniku, ni posuđivati, niti može biti predmet međuknjižnične posudbe. Može se koristiti jedino u svrhu znanstvenog i istraživačkoga rada te u slučajevima kada je njezino korištenje bitno za realizaciju vrijednih znanstvenih, kulturoloških, povijesnih ili obrazovnih studija, edicija, emisija i filmova. Takvu građu smije se izlagati jedino ako su povoljni mikroklimatski uvjeti (čl. 28.).⁹⁰

Kakvo je bilo stanje u zagrebačkim muzejskim knjižnicama prema podacima iz Izvješća muzeja? U 2011. godini zaštiti građe se najviše posvetila knjižnica Tehničkog

⁹⁰ Pravilnik o zaštiti knjižnične građe. (NN 105/97, 5/98, 104/00) URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/288524.html> (5. 1. 2013.)

muzeja koja je nastavila provedbu mjere očuvanja knjižne građe zaštitnim čišćenjem i spremanjem zbirke periodike u zaštitne mape započetu 2007. godine. Konzervirane i restaurirane su dvije knjige iz zbirke rijetkih knjiga te su nabavljane zaštitne kutije za spremište knjižnice, te 32 stalka za potrebe izlaganja knjižne građe.⁹¹ Tehnički muzej je također restaurirao jednu knjigu u sklopu izložbe *Bezbroj lica periodnog sustava elemenata* koja je trajala od 22. prosinca 2010. do 27. veljače 2011. godine.⁹² Knjižnica Arheološkog muzeja uvezala je 36 jedinica građe,⁹³ knjižnica Prirodoslovnog muzeja 13 naslova starijih časopisa.⁹⁴ Knjižnica Muzeja suvremene umjetnosti je iste godine preventivno zaštitila jedinice građe iz njihove zbirke *Rara (Zbirka rijetkih izdanja)* tako što je građu zamotala u beskiselinski svileni papir i pohranila u beskiselinske kutije.⁹⁵ Beskiselinski (acid-free) materijali preporučuju se u preventivnoj zaštiti građe. Celulozni papir prirodno u sebi sadrži kiseline, a kiselina čini da papir s vremenom žuti i postaje krhak, dok je beskiselinski papir trajno neutralan (ne sadrži kiseline), nije abrazivan, nepromočiv je, postojan i izvrsno štiti od prašine te je idealan materijal za zaštitu i pohranu.⁹⁶

8.3. PROSTOR KNJIŽNICE

U današnje vrijeme mijenjaju se pristupi prostoru knjižnica, više se ne smatra da su jedine knjižnične aktivnosti pohrana materijala i pružanje dostupnosti tim materijalima. Kako su se mijenjali tehnologija i mediji tako se i knjižnica prilagođavala novitetima te se prostor morao prilagoditi novim konceptima knjižnice. Osjetila se potreba da prostor osim što je funkcionalan bude i fleksibilan, da knjižnična građa, osoblje i korisnici budu povezani, te da se poslovi obavljaju bez suvišnih zastoja. Čest je slučaj, naročito u manjim muzejima, da se prostor knjižnice iskorištava za potrebe radionica, predavanja i tribina čime se pomaže rad

⁹¹ Izvješće o programu rada Tehničkoga muzeja za 2011. godinu. URL:

http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/IZVJE%C5%A0%C4%86E%202011%20S%20FOTOGRAFIJAMA.pdf (6. 1. 2013.)

⁹² Bezbroj lica periodnog sustava elemenata. URL: <http://www.tehnicki-muzej.hr/hr/kalendar/bezbroj-lica-periodnog-sustava-elemenata,5424.html?t=i> (6. 1. 2013.)

⁹³ Arheološki muzej u Zagrebu. URL:

http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/Arheoloski_Zagreb_2011.pdf (6. 1. 2013.)

⁹⁴ Izvještaj o radu djelatnika Hrvatskog prirodoslovnog muzeja za 2011. URL:

http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/HPrirodoslovniM_2011.pdf (6. 1. 2013.)

⁹⁵ Muzej suvremene umjetnosti. URL:

http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/MSU_2011.pdf (6. 1. 2013.)

⁹⁶ Laszlo, Ž. Priručnik : preventivna zaštita slika. URL:

http://www.mdc.hr/UserFiles/File/zastita/prirucnik_slike.pdf (6. 1. 2013.)

muzeja i obogaćuje sadržaj muzeja za korisnike.⁹⁷ U IFLA-inim smjernicama za knjižnične zgrade (IFLA Library Building Guidelines) navodi se deset kvaliteta dobrog knjižničkog prostora:

- funkcionalnost
- pristupačnost
- raznovrsnost
- interaktivnost
- pogodnost
- ekološka prikladnost
- sigurnost i zaštita
- efikasnost i
- prikladnost za informacijske tehnologije.⁹⁸

Ove kvalitete nisu strogi standardi već samo savjeti, a svaka knjižnica ih treba prilagoditi svojim potrebama i mogućnostima. Bez obzira na prostor koji je dodijeljen knjižnici, knjižnica ga mora prilagoditi sebi poštujući osnovna načela uređenja prostora, a plan nove knjižnice ili adaptacija prostora mora nastati u suradnji arhitekta i voditelja knjižnice. U planove knjižnice mora se, osim početnog stanja, uračunati i pretpostavljeni razvoj knjižnice.⁹⁹ Osnovni prostori koji su potrebni su: prostor za rad knjižničkog osoblja; prostor za korisnike koji uključuje i prostor za računala i kataloge; prostor za pohranu fonda; pomoćne i sanitarne prostorije. Veličina prostora za pojedinačni dio knjižnice određuje više faktora:

- vrsta i veličina fonda
- broj korisnika
- profil korisnika i frekvencija korištenja građe
- odgovarajuća oprema i
- broj djelatnika.¹⁰⁰

⁹⁷ Vrana, R., Kovačević, J. Položaj knjižnice u umreženom društvu = Position of a library in networked society. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 3/4(2010), str. 29.

⁹⁸ Dahlgern, A. C. ... [et al.]. Key Issues in Building Design : How to get started in planning a project. // Library Buildings and Equipment Section. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/library-buildings-and-equipment/Publications/key-issues-in-building-design-en.pdf> (3. 1. 2014.)

⁹⁹ Hrvatski standardi za specijalne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 35, 1/2(1992), str. 268.

¹⁰⁰ Hrvatski standardi za specijalne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 35, 1/2(1992), str. 269.

Prilikom osmišljavanja organizacije prostora knjižnice, bilo da se gradi nova ili renovira stara, potrebno je osvrnuti se na to kome knjižnica služi, kakvu građu sadrži, koja je uloga knjižnice u njenom okruženju, kako prostor utječe na knjižnicu, na koji će način knjižnica komunicirati s korisnicima itd. Sva ta pitanja moraju se odgovoriti kako bi se otkrile mogućnosti knjižnice, ali i ograničenja i zapreke.

Potrebu adaptacije prostora i preseljenja zbog rasta zbirke vidimo na primjeru knjižnice Arheološkog muzeja koja je dobila priliku preseliti se u nešto veći prostor i tako okupiti sav sadržaj knjižnice, koji je inače bio raštrkan, na jednom mjestu. Prostor koji je dodijeljen knjižnici veličine je 200 četvornih metara i nalazi se u prizemlju zgrade sa svojim posebnim ulazom i spremištem. Novi je prostor prilagođen knjižničnom poslovanju, a sama knjižnica je postala zaseban cjeloviti odjel muzeja.¹⁰¹

U Hrvatskoj ima više primjera muzejskih knjižnica koje su planski sagrađene zajedno s muzejom. Jedna od njih je knjižnica Muzeja za umjetnost i obrt. Još 1879. godine Izidor Kršnjavi u statutu muzeja unosi i muzejsku stručnu knjižnicu, koja je 1880. osnovana zajedno sa samim muzejom. Arhitekt muzeja, pa tako i knjižnice je Herman Bollé,¹⁰² a povijesni raspored knjiga, u ormarima s dvije etaže, zadržan je do danas. Knjižnica je naknadno osuvremenjena uvođenjem računala i programske podrške.¹⁰³

Još jedan primjer planski sagrađene knjižnice u muzeju je Muzej suvremene umjetnosti. Prilikom gradnje nove zgrade Muzeja dio prostora u prizemlju namijenjen je knjižnici i čitaonici muzeja. Nova zgrada otvorena je 2009. godine. No i prije preseljenja u novu zgradu, još 1954. godine, muzej je imao svoju knjižnicu koja je bila među najopsežnijim knjižnicama koje pokrivaju područje moderne i suvremene umjetnosti.¹⁰⁴

¹⁰¹ Marović, M. Knjižnica Arheološkog muzeja u Zagrebu : preseljenje i revizija. // *Informatica Museologica* 29, 1/2(1998), str. 36.

¹⁰² Herman Bollé hrvatski je arhitekt, studirao je arhitekturu na Bečkoj akademiji. U Hrvatskoj je sagradio više objekata po uzoru na gotičke i renesansne oblike ili na pučko graditeljstvo. Istaknutiji objekti su: Muzej za umjetnost i obrt i Obrtna škola, Kemijski laboratorij na Strossmayerovu trgu i kompleks Mirogoja. Po njegovim nacrtima izvedeni su vodokok na Zrinjvcu, meteorološki stup, ograda i portal Botaničkog vrta, itd. Smatran je jednim od najuglednijih hrvatskih arhitekata. (<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=8551>)

¹⁰³ Galić, A. Knjižnica Muzeja za umjetnost i obrt : iz 19. u 21. stoljeće. // *Informatica Museologica* 29, 1/2(1998), str. 42-43.

¹⁰⁴ Muzej suvremene umjetnosti : knjižnica. URL: <http://www.msu.hr/#/hr/9/> (20. 02. 2014.)

8.4. OPREMA KNJIŽNICE

Kao i ostali segmenti uređenja knjižnice i oprema ovisi o vrsti građe od koje je sačinjen fond knjižnice, o korisnicima i njihovom pristupu građi. Najosnovniji dio opreme su police koje moraju odgovarati knjižničnom fondu, uz njih su potrebne još i ljestve i kolica za prijenos građe. Knjižnica mora imati stolove za računala, odgovarajuće ormariće, kutije i mape za pohranu kataloga, bilo na mikrofilmu, CD-ROM-u, i sl. Potreban je i stol za posudbu građe na kojem se po potrebi nalazi računalo ili kartoteke o posudbi, kao i radni stolovi za obradu i sređivanje građe. U svakoj suvremenoj knjižnici potrebno je i računalo, kao i sve električne instalacije i priključci potrebni za njegov rad. Danas je knjižnica nezamisliva bez računala namijenjenog za knjižničara kao i računala za korisnike preko kojih mogu pristupiti online katalogima i bazama podataka kako bi mogli vršiti svoja istraživanja.¹⁰⁵

Hrvatski standard za specijalne knjižnice navodi opremu koju knjižnica treba imati, a to su:

- odgovarajući broj radnih stolova
- odgovarajući broj pultova
- odgovarajući broj polica za knjige i periodiku u slobodnom pristupu, za skladištenje knjiga i periodike,
- odgovarajući broj polica i ormara za neknjižnu i arhivsku građu
- odgovarajući broj kataloških ormara
- odgovarajući broj stolova i stolica za korisnike.

Dalje se u Standardu navodi tehnička oprema (telefon, pisaći strojevi, aparat za fotokopiranje, mikročitač, računalo, terminal sa štampačem, CD-ROM oprema, komunikacijska oprema, priključak na javnu mrežu) od koje su neki segmenti iz današnje perspektive zastarjeli.¹⁰⁶ *Prijedlog standarda za specijalne knjižnice* osvrće se na to i sugerira opremu koja je prikladnija današnjoj slici modrene specijalne knjižnice (neki dijelovi su ostali isti, poput telefona, fotokopirnog aparata i sl.):

- telefon,
- telefaks aparat,
- fotokopirni aparat,

¹⁰⁵ Tadić, K. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pog9.htm> (4. 1. 2014.)

¹⁰⁶ Hrvatski standardi za specijalne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 35, 1/2(1992), str. 269.

- računala za knjižničare s priključcima na lokalnu i javnu mrežu,
- računala za korisnike s priključcima na lokalnu i javnu mrežu,
- računalni programi (softveri) za obradu knjižnične građe,
- komunikacijska oprema za omogućavanje mrežnog pristupa,
- mikročitači za knjižnice koje posjeduju mikrofilmiranu građu,
- uređaje za reprodukciju (gramofon, CD-player) za knjižnice koje posjeduju zvučnu građu,
- reprografska oprema,
- skener ili neki drugi uređaj za digitalizaciju građe i
- specifična oprema ovisno o vrstama specijalnih knjižnica.¹⁰⁷

Nova oprema koja je navedena u prijedlogu standarda odnosi se velikim dijelom na uvođenje informacijske tehnologije u knjižnice i muzeje. Ta je nova tehnologija unijela promjene u rad ovih ustanova, omogućila je da građa bude dostupna većem broju korisnika koji ne moraju nužno biti u ustanovi već im mogu pristupiti online, omogućeno je i povezivanje ustanova kao i zaštita građe putem digitaliziranja. No informacijska tehnologija donosi sa sobom i probleme poput troškova za nabavu nove opreme i izobrazbe osoblja kako bi je mogli adekvatno koristiti i biti u tijeku s novim tehnologijama.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Prijedlog Standarda za specijalne knjižnice u Republici Hrvatskoj. URL:

http://www.hkdrustvo.hr/hr/novosti/odabrana_novost/428/ (20. 12. 2013.)

¹⁰⁸ Horvat, A. Zajedničko i posebno u stručnoj naobrazbi bibliotekara, arhivista i muzeologa. // Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture / uredile Mirna Willer... [et al.]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998. Str. 31.

9. OSOBLJE U MUZEJSKIM KNJIŽNICAMA

U muzejskim knjižnicama najčešće radi jedna osoba, koja u mnogim muzejima nije stručna osoba već kustos ili administrativno osoblje muzeja. Idealno bi bilo kada bi posao muzejskog knjižničara obavljalo stručno knjižnično osoblje, odnosno knjižničar s diplomom iz bibliotekarstva ili informacijskih znanosti, smjera bibliotekarstvo. Kada knjižnica ima samo jednog zaposlenika onda se naziva „one-person library (OPL). Takvih je specijalnih knjižnica u Hrvatskoj 81,58%.¹⁰⁹ U takvim slučajevima sva odgovornost vođenja knjižnice spada na jednu osobu pa je iznimno važno da je osposobljena za brojne zadaće muzejskog knjižničara. Tada ta osoba ima ulogu i voditelja knjižnice i knjižničnog osoblja.¹¹⁰ Muzejski knjižničar odgovoran je za sve djelatnosti knjižnice, on mora:

- ustanoviti misiju knjižnice i odrediti koje će biti njene zadaće
- odrediti kako će se prostor knjižnice iskoristiti
- planirati programe knjižnice kao i godišnji proračun, izrađivati godišnja izvješća
- izraditi politiku nabave građe koja je u skladu s muzejskom nabavnom politikom
- nabaviti građu za zbirku te je organizirati, zaštititi i učiniti je dostupnom korisnicima
- planirati i nadgledati obuku knjižničnog osoblja i volontera
- planirati i sudjelovati u zapošljavanju novog knjižničnog osoblja
- provoditi instrukcije za korisnike¹¹¹
- pomagati u pretraživanju baza podataka i Interneta i pružati druge informacijske usluge
- koordinirati muzejske baze podataka
- surađivati sa srodnim ustanovama
- planirati procedure i procese kao što su smještaj građe i izrada kataloga.¹¹²

Građa koju je knjižničar nabavio i katalogizirao dostupna je preko obavijesnih pomagala i informacijskih usluga. Atributi koje mora posjedovati dobar knjižničar, a smatraju

¹⁰⁹ Špac, V., Martek, A. Specijalne knjižnice i strategija razvoja = Special libraries and the strategy of development. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), str. 6.

¹¹⁰ Green Bierbaum, E. Museum librarianship. 2nd ed. Jefferson, North Carolina ; London : McFarland & Company, cop. 2000. Str. 78.

¹¹¹ Green Bierbaum, E. Museum librarianship. 2nd ed. Jefferson, North Carolina ; London : McFarland & Company, cop. 2000. Str. 77.

¹¹² Radovanlija Mileusnić, S. Ustroj i organizacija knjižnica zavičajnih muzeja u Hrvatskoj. // Muzeologija 38 (2001.), str 63.

se standardima za muzejske knjižničare su: fleksibilnost, komunikativnost, otvorenost, pristupačnost i zainteresiranost.¹¹³ Knjižničar mora biti sposoban knjižnicu pretvoriti u ugodno mjesto za rad, izaći u susret svojim korisnicima i pomoći im u potrazi za željenim informacijama. Ukoliko ima djelatnika muzeja koji ne žele ili ne vole koristiti knjižnicu poželjno je da svojom pristupačnošću i komunikativnošću otkrije i zadovolji potrebe tih korisnika i na taj način ih približi knjižnici.

Također, knjižničar pomaže i u poslovima van okvira knjižnice. Često je tražena pomoć muzejskog knjižničara u izdavačkoj djelatnosti muzeja zbog njegovog iskustva u izradi kataloga, monografija i bibliografija. Njihovo znanje je korisno i za projekte gdje knjižničar može pomoći s istraživanjem literature, odnosima s javnošću i pedagoškim aktivnostima muzeja.¹¹⁴

U istraživanju o stanju specijalnih knjižnica u Republici Hrvatskoj provedenom 2011. godine navode se podaci da je od 126 zaposlenih djelatnika 60% visokoobrazovano stručno osoblje (diplomirani knjižničari, viši knjižničari i knjižničarski savjetnici), 16% je stručno osoblje (knjižničari i pomoćni knjižničari) i 28% djelatnika različite stručne i školske spreme kao npr. arhivisti, ekonomisti, politolozi, profesori hrvatskog jezika, povijesti, itd.¹¹⁵

Od 25 zagrebačkih muzeja koji imaju knjižnicu 17 ih nudi podatke o svojim zaposlenicima, konkretnije o zaposlenima u knjižnici (68%). Broj zaposlenih kreće se od 0 do 2 zaposlenika. Među tih 17 knjižnica 10 (59%) ih ima zaposlenu stručnu osobu, diplomiranog bibliotekara ili knjižničara, a 7 knjižnica (41%) nema. U tim knjižnicama rade kustosi, tajništvo, PR menadžeri, dokumentalisti i sl. To znači da se u nešto manje od 50% knjižnica ne uviđa važnost i prednost zapošljavanja stručnog osoblja. Neki veći muzeji poput Arheološkog muzeja i Muzeja suvremene umjetnosti zapošljavaju po dvije stručne osobe, dok neki manji nemaju ni jednu osobu stručnog knjižničkog zvanja.

Kada muzej nije u mogućnosti osigurati stručno osoblje knjižnice s punim radnim vremenom postoje druge opcije kojima se može okrenuti. Knjižnici je potreban zagovornik koji će na muzejskim sastancima govoriti u ime knjižnice, kao i profesionalni upravitelj koji razvija zbirku i usluge knjižnice u skladu s misijom i potrebama muzeja. Ako knjižnica nema stručnjaka s punim radnim vremenom moguće je zaposliti stručnjaka na pola radnog vremena

¹¹³ Born van der, P., Helmus, W. The Art Librarian as Mediator : The Art of being a Librarian. 65th IFLA Council and General Conference Bangkok, Thailand, August 20 -28, 1999. URL: <http://archive.ifla.org/IV/ifla65/papers/075-157e.htm> (6. 1. 2014.)

¹¹⁴ Radovanlija Mileusnić, S. Osnove i primjena suvremenog muzejskoga knjižničarstva u Hrvatskoj. // Informatica Museologica 29, 1/2(1998), str. 8-9.

¹¹⁵ Špac, V., Martek, A. Specijalne knjižnice i strategija razvoja = Special libraries and the strategy of development. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), str. 6.

ili volontera stručnjaka koji bi osposobio knjižnične asistente za rad. Najčešće se muzej opredjeljuje za djelatnika muzeja koji preuzima na sebe ulogu knjižničara kako bi organizirao i nadzirao rad knjižnice. U nedostatku profesionalnog vodstva muzej može zatražiti pomoć konzultanta, naročito u vrijeme pokretanja rada knjižnice, kako bi savjetovao u stvaranju ciljeva, politike knjižnice i postupaka. Konzultant također može pomoći obučiti osoblje, planirati program ili razvoj proračuna.¹¹⁶ Djelatnici u knjižnici moraju:

- nabavljati i prikupljati potrebne dokumente (tiskane, netiskane ili elektroničke)
- opisati i organizirati te dokumente kako bi mogli biti pohranjeni i preuzeti iz spremišta
- pružati informacije i informacijske usluge temeljene na zbirci i prema potrebama korisnika
- pružiti upute kako se koristiti dokumentima i medijima, bibliografskim izvorima i online izvorima u knjižnici
- konzervirati i očuvati informacije i znanje za buduće korištenje¹¹⁷
- biti upoznati sa svojim korisnicima i prepoznavati njihove načine pretraživanja informacija i utjecati na njih.¹¹⁸

Knjižničareva zadaća je suradnja sa svim djelatnicima muzeja, kao i s drugim knjižničarima. Veoma je bitno razvijati dijalog između korisnika i knjižničara i obrnuto, kao i kod samih djelatnika knjižnice.¹¹⁹ Knjižničar se mora stalno usavršavati i pratiti razvoj struke, stručnu literaturu i sudjelovati u profesionalnim udruženjima; mora biti sposoban provoditi sve knjižničarske djelatnosti koje moraju biti u skladu s ciljevima knjižnice i muzeja. On svojim stručnim znanjem i informacijskim i tehnološkim vještinama olakšava rad djelatnika muzeja, studenata, stručnjaka, istraživača, znanstvenog i nastavnog osoblja.¹²⁰

Istraživanja su pokazala da stručnjaci kao izvore informacija za svoj rad najčešće koriste literaturu koja se nalazi na njihovim policama i uredima ili u uredima suradnika,

¹¹⁶ Green Bierbaum, E. Museum librarianship. 2nd ed. Jefferson, North Carolina ; London : McFarland & Company, cop. 2000. Str. 80.

¹¹⁷ Green Bierbaum, E. Museum librarianship. 2nd ed. Jefferson, North Carolina ; London : McFarland & Company, cop. 2000. Str. 20.

¹¹⁸ Born van der, P., Helmus, W. The Art Librarian as Mediator : The Art of being a Librarian. 65th IFLA Council and General Conference Bangkok, Thailand, August 20 -28, 1999. URL: <http://archive.ifla.org/IV/ifla65/papers/075-157e.htm> (6. 1. 2014.)

¹¹⁹ Born van der, P., Helmus, W. The Art Librarian as Mediator : The Art of being a Librarian. 65th IFLA Council and General Conference Bangkok, Thailand, August 20 -28, 1999. URL: <http://archive.ifla.org/IV/ifla65/papers/075-157e.htm> (6. 1. 2014.)

¹²⁰ Špac, V., Martek, A. Specijalne knjižnice i strategija razvoja = Special libraries and the strategy of development. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), str. 5

osobne arhive, a tek potom knjižnice.¹²¹ Osobni kontakti smatraju se vrijednim izvorima podataka, pa je zadatak muzejskog knjižničara graditi povjerenje, postati osobni kontakt, kako bi knjižnica bila uključena u proces potrage za informacijama.

9.1. STRUČNA NAOBRAZBA I PROFESIONALNI RAZVOJ

Najpoželjnije je da u muzejskoj knjižnici radi stručno osposobljena osoba. Da bi netko danas postao diplomirani knjižničar potrebno je završiti diplomski studij informacijskih znanosti, smjer bibliotekarstvo koji organizira Filozofski fakultet u Zagrebu. Smjer bibliotekarstva spada pod dvogodišnji diplomski studij informacijskih znanosti koji još uključuje smjer arhivistike, informatike, informatologije i muzeologije, a koji se nastavlja na trogodišnji preddiplomski studij informacijskih znanosti. Prije uvođenja Bolonjske reforme studij je bio nešto drugačije organiziran. Studirati se može i na osječkom i riječkom Filozofskom fakultetu¹²² te Sveučilištu u Zadru na odgovarajućim studijima.¹²³ U nekim zemljama bibliotekarstvo se uči zajedno s arhivistikom i muzeologijom, dok je u drugim zemljama ono povezano sa studijem računalstva.¹²⁴

Kako bi nakon završenog fakulteta i zapošljenja knjižničar usavršio profesionalna znanja potrebno mu je uključiti se u proces cjeloživotnog obrazovanja, a ono se sastoji od učenja na radnom mjestu, formalnog¹²⁵ i neformalnog obrazovanja.¹²⁶ Profesionalni razvoj bitan je u knjižničnoj struci kako bi se stekla nova znanja, obnovile vještine i povećale kompetencije stručnjaka, a može se stjeći putem radionica koje financira knjižnica, na konferencijama organizacija, programima kontinuiranog obrazovanja koje financiraju udruženja, u školama i fakultetima za informacijske znanosti i bibliotekarstvo.

¹²¹ Born van der, P., Helmus, W. The Art Librarian as Mediator : The Art of being a Librarian. 65th IFLA Council and General Conference Bangkok, Thailand, August 20 -28, 1999. URL: <http://archive.ifla.org/IV/ifla65/papers/075-157e.htm> (6. 1. 2014.)

¹²² Odsjek za informacijske znanosti. URL: <http://web.ffos.hr/infoznanosti/?id=3> (7. 1. 2014.)

¹²³ Odjel za informacijske znanosti : o nama. URL: http://ozk.unizd.hr/?category_name=o-nama (7. 1. 2014.)

¹²⁴ Cjeloživotno učenje knjižničara : ishodi učenja i fleksibilnost / urednice Aleksandra Horvat, Dijana Machala. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2009. Str. 22 URL: <http://www.nsk.hr/cuk/cuk.pdf> (3. 1. 2014.)

¹²⁵ Cjeloživotno učenje knjižničara : ishodi učenja i fleksibilnost / urednice Aleksandra Horvat, Dijana Machala. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2009. Str. 13 URL: <http://www.nsk.hr/cuk/cuk.pdf> (3. 1. 2014.)

¹²⁶ Prema Zakonu o obrazovanju odraslih formalno obrazovanje je djelatnost koja se izvodi u institucionalnim i javno verificiranim oblicima obrazovanja radi stjecanja stručnog znanja, vještina i sposobnosti, a neformalno obrazovanje označava aktivnosti u kojima odrasla osoba usvaja vještine i znanja iz svakodnevnog iskustva i izvora iz svoje okoline.

Udruženja knjižnica, lokalne knjižnice, škole informacijskih znanosti, sveučilišta i fakulteti, sve su to mjesta koja nude seminare, radionice i tečajeve koji služe za profesionalni razvoj knjižničara. Isto tako u sklopu sustava cjeloživotnog obrazovanja knjižničara knjižnice organiziraju programe trajnog usavršavanja koji se nadovezuju na do tada usvojena znanja.¹²⁷ U *Zakonu o obrazovanju odraslih*, čl. 18. navodi pravo ostvarivanja obrazovnog dopusta u trajanju od sedam dana za sudjelovanje u programima, a prava se ostvaruju u dogovoru radnika i poslodavca. Dopust se može ostvariti uz naknadu ili bez naknade plaće.¹²⁸ No često se događa da se zbog nedostatka financija ili nemogućnosti izbivanja s radnog mjesta zapostavlja kontinuirano obrazovanje.¹²⁹

U Hrvatskoj je Nacionalna i sveučilišna knjižnica u suradnji s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, Knjižnicama grada Zagreba i Hrvatskim knjižničarskim društvom 2002. godine osnovala Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskoj. Razlog zašto je osnovan ovaj centar je razvoj stalnog stručnog usavršavanja, a predavanja i tečajevi Centra namijenjeni su knjižničarima, informacijskim stručnjacima i pomoćnom knjižničnom osoblju. Ciljevi centra su:

- praćenje potreba za stalnim stručnim usavršavanjem
- razvoj interdisciplinarnog usavršavanja
- potpora informatičkom opismenjavanju knjižničara
- razvoj i izvedba sustavnih i sveobuhvatnih programa stalnog stručnog usavršavanja knjižničara zaposlenih u svim tipovima knjižnica
- usvajanje novih znanja i vještina.¹³⁰

Cjeloživotno učenje nije korisno samo za pojedinca već i za razvoj gospodarstva, trajne zapošljivosti i jačanje tržišta rada zemlje, time što ono stvara aktivno građanstvo i povećava socijalnu uključenost stanovništva.¹³¹

¹²⁷ Cjeloživotno učenje knjižničara : ishodi učenja i fleksibilnost / urednice Aleksandra Horvat, Dijana Machala. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2009. Str. 13 URL: <http://www.nsk.hr/cuk/cuk.pdf> (3. 1. 2014.)

¹²⁸ Zakon o obrazovanju odraslih. (NN 17/07, 107/07, 24/10) URL: <http://www.zakon.hr/z/384/Zakon-o-obrazovanju-odraslih> (4. 1. 2014.)

¹²⁹ Green Bierbaum, E. *Museum librarianship*. 2nd ed. Jefferson, North Carolina ; London : McFarland & Company, cop. 2000. Str. 81-82

¹³⁰ Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara : o nama. URL: <http://cssu.nsk.hr/o-nama/> (20. 02. 2014.)

¹³¹ Cjeloživotno učenje knjižničara : ishodi učenja i fleksibilnost / urednice Aleksandra Horvat, Dijana Machala. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2009. Str. 24 URL: <http://www.nsk.hr/cuk/cuk.pdf> (3. 1. 2014.)

Zadaće koje muzejski knjižničar mora obavljati su i planiranje, vođenje proračuna i marketing knjižnice. Prilikom ikakvog planiranja za knjižnicu potrebno je uzeti u obzir misiju muzeja i misiju i ciljeve knjižnice. Važan uvjet za uspjeh knjižnice je upravo sklad ciljeva muzeja i ciljeva knjižnice.¹³² Izvršeni planovi i njihova analiza pokazuju knjižničaru jesu li planovi ispravni ili su potrebna reguliranja. Knjižničar također planira proračun. Proračun ili budžet je plan za raspodjelu sredstava kroz odjele, funkcije, programe i područja unutar organizacije.

9.2. MARKETING U MUZEJSKIM KNJIŽNICAMA

Radi povećanja vidljivosti knjižnice u muzeju, ali i van njega knjižnice se mogu koristiti marketingom. Marketing je proces kojim se utvrđuju, predviđaju i zadovoljavaju potrebe korisnika. U muzejima i knjižnicama marketing su metode kojima se usklađuju resursi i potrebe korisnika te se na taj način ispunjavaju poslanje i ciljevi institucije. Marketing predstavlja razvijanje proizvoda ili usluge koja je ljudima korisna i informiranje gdje je ta usluga ili proizvod dostupan. Kako bi se osmislio dobar proizvod proučavaju se potrebe korisnika, njihove želje i sklonosti.

Kod muzejskih knjižnica za uspješan marketing važno je razumjeti svoje korisnike i uzeti u obzir ono što je njima važno i potrebno. Knjižničar mora poznavati svoje korisnike i biti zainteresiran i upućen u njihove poslove, odgovornosti, znati koji su im trenutni projekti, metode rada i sl. Kod osoblja muzeja nezainteresiranih za knjižnicu knjižničar mora otkriti zašto je to tako te osmisliti načine kako ih privući knjižnici. Marketinške strategije za knjižničare su:

- osmisliti logo i prepoznatljivu shemu boja te ih koristiti na svemu što je povezano s knjižnicom
- uzeti u obzir da je knjižnica i njen telefonski broj ili e-mail svrstan u svim muzejskim brošurama i tiskovinama
- uključiti knjižnicu i njenu lokaciju na muzejskim informativnim natpisima
- uključiti link na knjižnicu na muzejskoj web stranici
- organizirati dane otvorenih vrata

¹³² Radovanlija Mileusnić, S. Ustroj i organizacija knjižnica zavičajnih muzeja u Hrvatskoj. // Muzeologija 38 (2001.), str 64

- poticati komentare i prijedloge korisnika (kutija za prijedloge)
- biti aktivan u lokalnim knjižničnim krugovima i sl.¹³³

Marketing nije samo promoviranje knjižnice, on uključuje i upoznavanje i praćenje potreba korisnika i prepoznavanje najboljih načina kako ih ostvariti. Postoje mnoge knjižnice čiji korisnici nisu upoznati s postojanjem nekih usluga jer ih knjižnica nedovoljno ili uopće ne ističe i ne promovira. Promoviranje knjižničnih usluga može biti raznoliko i sve ovisi o mašti i resursima kojima knjižničar raspolaže.¹³⁴

¹³³ Green Bierbaum, E. Museum librarianship. 2nd ed. Jefferson, North Carolina ; London : McFarland & Company, cop. 2000. Str. 83-88

¹³⁴ Mount, E. Special Libraries and Information Centers : An introductory Text. 2nd ed. Washington, D.C. : Special Libraries Association, cop. 1991. Str. 70-71

10. MUZEJSKE KNJIŽNICE NA INTERNETU

Internet je danas globalno rasprostranjena mreža koja je promijenila način na koji dolazimo do informacija. Kako ne bi izgubili korisnike koji se sve više okreću Internetu i elektroničkim medijima, svjetski muzeji sve češće predstavljaju sebe i svoje sadržaje na web stranicama. I hrvatski muzeji prate svjetske trendove te otvaraju svoje web stranice. Tu se mogu naći informacije o povijesti muzeja, djelatnostima, zbirkama, radnom vremenu, osoblju pa čak i virtualne šetnje muzejom i virtualne izložbe.

Muzejske knjižnice su na web stranicama zagrebačkih muzeja nedovoljno zastupljene. Rijetko koji muzej ima posebnu web stranicu posvećenu samo knjižnici i njezinim zbirkama, djelatnosti, uslugama i sl.

Muzejske knjižnice koje možemo naći na web stranicama zagrebačkih muzeja su:

- knjižnica Arheološkog muzeja (<http://www.amz.hr/naslovnica/odjeli/knjiznica.aspx>)
- knjižnica Etnografskog muzeja (<http://www.emz.hr/knjiznica.html>)
- knjižnica Hrvatskog povijesnog muzeja (<http://www.hismus.hr/hr/odjeli/knjiznica/>)
- knjižnica Hrvatskog prirodoslovnog muzeja (<http://www.hpm.hr/>)
- knjižnica Muzeja grada Zagreba (<http://www.mgz.hr/hr/odjeli/knjiznica/>)
- knjižnica Muzeja suvremene umjetnosti (<http://www.msu.hr/#/hr/9/>)
- knjižnica Muzeja za umjetnost i obrt (<http://www.muio.hr/hr/muo/muzejski-odjeli/knjiznica/>)
- knjižnica Tehničkog muzeja (<http://tehnicki-muzej.hr/hr/knjiznica/>)
- knjižnica Tiflološkog muzeja (<http://www.tifloloskimuzej.hr/page.aspx?id=20>).

Tu je još i knjižnica Atelijera Ivana Meštrovića no ona nije uvrštena zbog nedovoljno podataka kojima je knjižnica predstavljena.¹³⁵ Za razliku od prethodno navedenih muzejskih knjižnica ne nudi korisne informacije poput radnog vremena ili kontakt podataka.

Najzanimljivije opcije nudi web stranica knjižnice Muzeja suvremene umjetnosti gdje je uz prikaz povijesti knjižnice, veličine zbirke, opisa specijalnih zbirki i kontakt podataka ponuđen i pristup *E-knjižnici* MSU-a (<http://www.msu.hr/#/hr/9/katalog/>) i izboru jedinica građe iz

¹³⁵ Muzej Ivana Meštrovića : dokumentacijski fondovi. URL: <http://www.mdc.hr/mestrovic/fundacija/fondovi-hr.htm> (7. 1. 2014.)

njihove zbirke *Rara* (<http://www.msu.hr/rara/>). E-knjižnica MSU-a katalog je koji se može pretraživati po parametrima naslov, autor, godina, ISBN/ISSN i UDK, a sadrži 15747 dokumenata. Kataložni zapis nudi podatke o autoru, godini izdanja, nakladniku, broju stranica, vrsti građe, ISBN/ISSN i ključne riječi. Također se nudi i pretraživanje po abecedno poredanim ključnim riječima u *tag cloud-u*.¹³⁶

The screenshot shows the website of the Museum of Contemporary Art (MSU) in Zagreb. The header includes the museum's name and logo, a search bar with the text 'Unesite traženi pojam', and a 'WEBSHOP' button. Below the header is a navigation menu with tabs for 'INFO', 'PROGRAM', 'ZBIRKE', 'ODJELI', 'STALNI POSTAV', 'IZDANJA', and 'EN'. The 'ODJELI' tab is active, and the 'KNJIŽNICA' section is selected. A search bar is present with the text 'Unesite traženi pojam' and a magnifying glass icon. To the right of the search bar are checkboxes for search criteria: 'sve', 'naziv', 'autor', 'godina', 'isbn/issn', and 'udk'. Below the search bar, it indicates '15747 rezultata'. A table of search results is displayed with columns for 'NASLOV', 'AUTOR', and 'GODINA'. The results include titles like 'Avantgarden! in Mitteleuropa 1910-1930: Transformation and...', '!Revolution?: [Múcsarnok, Budapest, 2007. szeptember 28...', 'A voyage on the North sea: art in the age of the post-medium...', and 'Alien: [Muzeji i galerije Konavala], Kuća Bukovac, studeni...'. The authors listed are Želimir Košćević, Ulrike Kremerier, Alice Creischer, Rosalind Krauss, and Ana Požar Piptica.

Slika 1 Katalog knjižnice Muzeja suvremene umjetnosti

Zbirka *Rara* nudi izbor iz zbirke rijetkih izdanja knjižnice Muzeja za suvremenu umjetnost. Izabrano je osam publikacija koje su digitalizirane i moguće je pregledati djelo u cijelosti. Časopis *Zenit*, međunarodni mjesečnik za umjetnost i kulturu, koji je izlazio u Zagrebu od 1921. do 1924. , a od 1924. do kraja 1926. u Beogradu, također se može prelistati u digitaliziranoj verziji (17 brojeva). Ovakvim multimedijalnim pristupom i prikazivanjem online kataloga i digitalizirane zbirke knjižnica Muzeja za suvremenu umjetnost privlači vanjske korisnike, a i pomaže i olakšava rad znanstvenika i studenata. Ovim primjerom prikazano je kako zanimljivo iskoristiti nove mogućnosti koje nudi tehnologija i Internet i upotrijebiti ih za poboljšanje svoje knjižnice.

¹³⁶ Muzej suvremene umjetnosti : knjižnica. URL: <http://www.msu.hr/#/hr/9/katalog/> (7. 1. 2014.)

Na web stranici knjižnice Etnografskog muzeja nalaze se podaci o povijesti knjižnice i informacije o radnom vremenu i zaposlenicima. Knjižnica je osnovana 1920. godine, a do danas joj fond broji oko 20000 knjiga i časopisa. Osim knjiga i časopisa knjižnica još sadrži i monografije, hemeroteku i zbirku plakata. Na web stranici knjižnice nalazi se i poveznica na izdavačku djelatnost muzeja. Na taj način prikazano je sudjelovanje knjižnice u izdavačkoj djelatnosti muzeja, dok su na drugim web stranicama muzeja te dvije djelatnosti odvojeno prezentirane. Pod izdavaštvom Etnografskog muzeja u Zagrebu nalaze se knjige, katalozi i stručni časopis *Etnološka istraživanja*.¹³⁷

Web stranica knjižnice Hrvatskog prirodoslovnog muzeja pod djelatnosti i usluge knjižnice navodi posudbu, kopiranje, međuknjižničnu posudbu i referentnu zbirku. Na web stranici se još nalazi i rubrika Katalozi koja ne predstavlja pravi katalog knjižnice već poveznicu na Hrvatsku znanstvenu bibliografiju, poveznicu na informacije o časopisu *Natura Croatica* i na Muzejske publikacije što vodi na dokument u kojem je naveden cjenik publikacija Hrvatskog prirodoslovnog muzeja.¹³⁸

Na web stranicama Muzeja grada Zagreba u odjelima uvrštena je i muzejska knjižnica. Na stranicama je predstavljena knjižnica u kojoj radi stručno osoblje i koja je otvorena za javnost. U vezanim publiciranim radovima nalazi se digitalizirani dokument iz 1957. godine, Knjižnica Muzeja grada Zagreba, koji govori o osnutku i povijesnim okolnostima knjižnice.¹³⁹

Na web stanici se odnedavno nalazi i poveznica na online katalog knjižnice, u čijem se izborniku nalaze rubrike o knjižnici gdje su navedeni opći podaci (lokacija¹⁴⁰, radno vrijeme, kontakt, broj naslova, broj monografija, predmetnica, članova i posudbi), rubrika stručne skupine koja omogućava pretraživanje i pregledavanje po UDK, a nudi i ograničavanje po jezicima. Detaljan pregled zapisa uključuje podatke o signaturi, autoru, naslov djela, impresum, materijalni opis, napomene, UDK i ISBN. Također je vidljivo koliko knjižnica ima primjeraka tog dokumenta i je li dostupan za posudbu. U rubrici autor nalaze se još poveznice za pretraživanje na tražilici Google i Wikipedia. Također su navedene i premetne odrednice za taj dokument. Opcija koja još nije u funkciji je rezervacija preko weba.

¹³⁷ Etnografski muzej Zagreb : Stručno- znanstveni rad. URL: <http://www.emz.hr/knjiznica.htm> (7. 1. 2014.)

¹³⁸ Hrvatski prirodoslovni muzej : knjižnica. URL: <http://www.hpm.hr/> (7. 1. 2014.)

¹³⁹ Stilinović, Milica. Knjižnica Muzeja grada Zagreba. // Iz starog i novog Zagreba I. Zagreb : Muzej grada Zagreba, 1957. Str. 69-74. URL: http://www.mgz.hr/UserFiles/file/MGZ_Knjiznica_SNZ_1957.pdf (7. 1. 2014.)

¹⁴⁰ Katalog knjižnice Muzeja grada Zagreba. URL: <http://library.foi.hr/m3/k.aspx?B=1440&L=&vrsta=&grupa=&H=> (7. 1. 2014.)

Muzej grada Zagreba

POČETAK :: DETALJAN PREGLED POVRATAK

Signatura:	XVIII D 72
Autor	☺ 71002SLOVENSKA akademija znanosti in umetnosti (Ljubljana)
Naslov	Slovenska akademija znanosti in umetnosti ob šestdesetletnici : biografski zbornik / . -
Impresum	Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1998. -
Materijalni opis	441 str. : ilustr. ; 25 cm. -
Napomena	Kazalo biografija. -
UDK	061.12(497.4):929
ISBN	961-6242-14-8

Google

Predmetna odrednica:
[SLOVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI - LJUBLJAN](#)

Muzej grada Zagreba (Inventarni broj * status * signatura) ☒ ☎ 01 48 51 361

[B155](#) * Slobodno * [XVIII D 72](#)

UKUPNO: 1

Slika 1 Kataložni zapis - knjižnica Muzeja grada Zagreba

Katalog knjižnice Muzeja grada Zagreba može se pretraživati i po ključnim riječima, složeno i jednostavno. Odabirom vrste građe sužava se izbor ovisno o vrsti građe koja se traži. U složenom pretraživanju upit možemo ograničiti po svim kriterijima, vrsti upita, jeziku i poredanosti.¹⁴¹

Posebnost ovog online kataloga je opcija koja olakšava pretraživanje slijepim i slabovidnim osobama čime je omogućeno korištenje kataloga invalidnim korisnicima koji su često zapostavljeni u ovakvim situacijama. Ova poveznica vodi na web stranicu prilagođenu njima, korisnik može promijeniti boju pozadine i fonta, povećati i promijeniti font te ga prilagoditi svojim potrebama, a tu su i upute za korištenje. I ova verzija kataloga nudi postavljanje upita kao i pretraživanje po ključnim riječima i UDK.¹⁴²

¹⁴¹ Katalog knjižnice Muzeja grada Zagreba. URL:
<http://library.foi.hr/m3/k.aspx?B=1440&L=&vrsta=&grupa=&H=> (7. 1. 2014.)

¹⁴² Muzej grada Zagreba : upute za pretraživanje. URL:
<http://library.foi.hr/m3/kusl1.asp?B=1440&M=6&P=0&C=1&F=5&R=0&Z=20&T=0> (7. 1. 2014.)

Teme Ključne riječi

Slika 2 Za slijepo i slabovidne - knjižnica Muzeja grada Zagreba

Kao dodatne poveznice tu je poveznica na Metelwin digitalnu knjižnicu¹⁴³ i pretraživu referentnu bazu autora.¹⁴⁴

Web stranice knjižnice Arheološkog muzeja, Hrvatskog povijesnog muzeja, Muzeja za umjetnost i obrt, Tehničkog muzeja i Tiflološkog muzeja jednostavnijeg su tipa. Na njima se nalaze opisi knjižnice i njene povijesti, koja je veličina fonda i što se nudi korisnicima, da li je otvorenog ili zatvorenog tipa, tko je voditelj knjižnice, te radno vrijeme i kontakt podaci.

¹⁴³ Metelwin digital library. URL: <http://library.foi.hr/dlib/#> (7. 1. 2014.)

¹⁴⁴ Referentna baza autora. URL: <http://library.foi.hr/m3/kgal.asp> (7. 1. 2014.)

10.1. KNJIŽNICE NA STRANICAMA MUZEJSKOG DOKUMENTACIJSKOG CENTRA

Godine 1996. pokrenut je projekt Muzeji Hrvatske na Internetu kojim se htjelo na jednom mjestu predstaviti hrvatske muzeje. Projekt je pokrenuo Muzejski dokumentacijski centar, te je do 2008. predstavljeno ukupno 50 muzeja, područnih zbirki i lokaliteta. Cilj je bio putem Interneta publici približiti hrvatsku kulturnu baštinu i privući veći broj posjetitelja u muzeje, a sve se odvijalo u vrijeme kada većina muzeja nije još imala svoje web stranice. Svaki muzej predstavljen je kroz rubrike opći podaci, povijest muzeja, zbirke, odabrani predmeti iz zbirki, aktivnosti muzeja, stalni postav, a uzele su se u obzir i muzejske knjižnice (ukoliko muzej ima knjižnicu). Danas je ovaj projekt zaustavljen, a postojeće web stranice su arhivirane kao prikaz stanja muzeja u određenom vremenu. Web stranice zagrebačkih muzeja koje se još uvijek mogu pregledati su web stranica Gliptoteke HAZU, Muzeja Grada Zagreba i Muzej Ivana Meštrovića, odnosno Atelijer Ivana Meštrovića u Zagrebu.¹⁴⁵

Od tri muzeja koja su danas vidljiva dva predstavljaju i svoju knjižnicu. Vrlo kratko i informativno predstavljena je knjižnica Atelijera Ivana Meštrovića, uključena je u sekciju dokumentacijski fondovi zajedno s stručnim arhivom, hemerotekom, fototekom, dijatekom i videotekom. Knjižnica je zatvorenog tipa no uz dozvolu je mogu koristiti i studenti i stručni javni djelatnici radi izrade stručnih i znanstvenih projekata. Dio građe knjižnice vlasništvo je nasljednika Ivana Meštrovića.¹⁴⁶

U izborniku na MDC web stranici Muzeja grada Zagreba nalazi se i knjižnica. Ova stranica donosi opširniji opis knjižnice, njene povijesti, djelatnosti, načina rada i zbirki knjižnice. Također su navedeni podaci o radnom vremenu i voditelju knjižnice, u ovom slučaju stručna osoba – bibliotekar, koji su danas naravno zastarjeli. Knjižnica je osnovana 1926. godine kao stručna knjižnica koja služi potrebama matične ustanove. Nabavna politika fokusira se na područje opće nacionalne povijesti, povijesti kulture i umjetnosti, povijesti umjetničkog obrta, kao i na djela kojima je predmet grad Zagreb. predstavljene su i značajne i rijetke zbirke knjižnice, a knjižnica je prikazana kao pomoćni muzejski odjel.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Arhiva projekta Muzeji Hrvatske na Internetu 1996. - 2008. URL: <http://www.mdc.hr/hr/muzeji-u-hrvatskoj/muzeji-hrvatske-na-internetu/> (8. 1. 2014.)

¹⁴⁶ Muzej Ivana Meštrovića : Dokumentacijski fondovi. URL: <http://www.mdc.hr/mestrovic/fundacija/fondovi-hr.htm#start> (8. 1. 2014.)

¹⁴⁷ Muzej grada Zagreba : osnovne informacije. URL: <http://www.mdc.hr/mgz/hr/fs-okvir.html> (8. 1. 2014.)

Danas na stranicama Muzejsko dokumentacijskog centra i dalje možemo naći informacije o muzejskim knjižnicama. Na stranici Hrvatski virtualni muzeji nalaze se svi aktualni podaci o muzejima i njihovim djelatnostima. Ova stranica je vodič kroz muzeje Hrvatske, a uključuje 218 muzeja i 171 zbirku vjerskih zajednica kojima se može pristupiti odabirom na karti ili pretraživanjem.¹⁴⁸ Odabirom nekog od muzeja prikazuju se informacije o poslanju muzeja, adresa, radno vrijeme, opći podaci, te ostale službe i usluge. U zadnjoj rubrici, ostale službe i usluge, nalaze se i informacije o tome ima li muzej knjižnicu, kojeg je tipa (dostupna stručnjacima/ dostupna javnosti/ nedostupna) te tko je voditelj knjižnice. Ovakav prikaz podataka o muzeju koristan je za posjetitelje koji mogu na jednom mjestu naći informacije o svim muzejima u Hrvatskoj, što ti muzeji nude, gdje se nalaze i imaju li knjižnicu koja je otvorena za vanjske korisnike.

¹⁴⁸ Hrvatski virtualni muzeji. URL: <http://www.mdc.hr/hr/muzeji-u-hrvatskoj/hvm-pregled-muzeja/> (8. 1. 2014.)

11. ZAKLJUČAK

Knjižnice i muzeji baštinske su institucije koje dijele neke temeljne funkcije. One čuvaju znanje i baštinu za buduće generacije, a služe zajednici u kojoj djeluju. Kroz djelovanje i rad muzeja uočena je korist koju im pruža knjižnica. Muzejska knjižnica ne samo da pomaže djelatnicima muzeja, već privlači i druge korisnike, a ujedno povećava zadovoljstvo radnika i ugled muzeja u društvu. No neki muzeji iako možda imaju knjižnicu nisu uvidjeli mogućnosti koje im ona pruža. Zbog toga je zadatak knjižničnog osoblja da privuče korisnike i pokaže svoju vrijednost u takvoj instituciji kao što je muzej.

Muzejske knjižnice moraju raditi na osiguravanju veće vidljivosti ne samo unutar matične ustanove već i u zajednici u kojoj djeluju. Kako bi poboljšale svoj položaj, muzejske knjižnice se trebaju agresivnije plasirati i isticati u svojoj okolini, trebaju poznavati svoje korisnike i prepoznavati i predviđati njihove potrebe kroz buduće projekte na kojima će djelatnici muzeja raditi ili specijaliziranom području interesa nekog stručnjaka i sl. potrebno je aktivno se uključiti u rad ustanove i sudjelovati u donošenju odluka.¹⁴⁹

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu izradila je strategiju razvoja specijalnih knjižnica, a svrha je da matične ustanove i nadležna ministarstva prepoznaju važnost i ulogu specijalne knjižnice. Temeljni ciljevi ove strategije su razvoj korisničkih usluga, izgradnja i razvoj zbirke, funkcionalno povezivanje specijalnih knjižnica sa srodnim ustanovama, stalno stručno usavršavanje i cjeloživotno obrazovanje knjižničara, suradnja u projektima za razvoj nacionalnog knjižničarstva i osiguravanje financijskih sredstava u sklopu strategije razvoja matične ustanove.¹⁵⁰

Muzejska knjižnica igra važnu ulogu u radu muzeja i pomaže muzeju u zadovoljavanju potreba korisnika. Iako su to najčešće male knjižnice, njihov utjecaj na znanstveni i istraživački rad muzeja, a i vanjskih korisnika je velik. Osim što olakšavaju njihov rad pomažu i u ostalim djelatnostima muzeja poput izdavačke djelatnosti i istraživanje muzejskih predmeta. Još jedna važna uloga muzejske knjižnice je čuvanje dokumenata o povijesti muzeja kao i aktualnih informacija. U Zagrebu kao primjer sudjelovanja knjižnice i

¹⁴⁹ Špac, V., Martek, A. Specijalne knjižnice i strategija razvoja = Special libraries and the strategy of development. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), str. 9.

¹⁵⁰ Strategija razvoja specijalnih knjižnica u Republici Hrvatskoj 2012.-2015. : nacrt, verzija 1. URL: [http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/05/Strategija-razvoja-specijalnih-knjiznica-nacrt-v1-1 .pdf](http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/05/Strategija-razvoja-specijalnih-knjiznica-nacrt-v1-1.pdf) (8. 1. 2014.)

njezinih djelatnika u radu muzeja vidimo u Muzeju za umjetnost i obrt gdje je 2008. godine voditeljica knjižnice Anđelka Galić bila autorica izložbe *Giovanni Battista Piranesi (1720-1778) - virtualni muzej rimskih starina*,¹⁵¹ a također je sudjelovala u stvaranju *Vodiča*¹⁵² Muzeja za umjetnost i obrt čijim je izdanjem obilježena stotrideseta obljetnica muzeja. Iz primjera je vidljivo da je moguće istaknuti knjižnicu u muzeju i aktivno sudjelovati u njegovom radu organiziranjem izložbi i izdavačkom djelatnošću.

Razvoj i važnost ovih vrsta knjižnica još će se povećati onda kada same knjižnice porade na svojoj prezentaciji kako bi bile prepoznate u društvu i u organizaciji u kojoj djeluju. Iako u gradu Zagrebu nekolicina muzeja još nema knjižnicu ili stručno knjižnično osoblje, smatram da razvoj i položaj knjižnice u muzeju još nije stao, te da će knjižnice svojim radom i vrijednostima dalje napredovati kako u ustanovi tako i u društvu.

¹⁵¹ Culturenet.hr : Giovanni Battista Piranesi – izložba u Muzeju za umjetnost i obrt. URL: <http://www.culturenet.hr/default.aspx?id=18781> (20. 02. 2014.)

¹⁵² Premerl, N. Cjelovito predstavljanje Muzeja i njegove djelatnosti. // Kvartal 7, 3/4(2010), str. 57. URL: <http://www.ipu.hr/uploads/documents/1113.pdf> (20. 02. 2014.)

LITERATURA

KNJIGE

- Ashworth, W. Special librarianship. Munich [etc.] ; London : Clive Bingley, 1979. – (Outlines of modern librarianship)
- Blažević, D. Katalogizacija : priručnik za stručni ispit. Zagreb : Naklada Nedičko Dominović, 2011.
- Bowman, J. H. Osnove katalogizacije. / [prijevod Jelica Leščić]. Zagreb : Naklada Nedičko Dominović, 2010. Str. 8.
- Galić, A. Knjižnica Muzeja za umjetnost i obrt : iz 19. u 21. stoljeće. // Informatica Museologica 29, 1/2(1998)
- Georgijević- Šavar, A. Biblioteka muzejsko- galerijskog centra : muzej Mimara. // Informatica Museologica 29, 1/2(1998)
- Golubović, V., Lasić- Lazić, J. Međuknjižnična posudba : stanje i mogućnosti = The interlibrary loan : current state and future opportunities. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 3(2011)
- Green Bierbaum, E. Museum librarianship. 2nd ed. Jefferson, North Carolina ; London : McFarland & Company, cop. 2000.
- Horvat, A. Zajedničko i posebno u stručnoj naobrazbi bibliotekara, arhivista i muzeologa. // Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture / uredile Mirna Willer... [et al.]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998.
- Hrvatski standardi za specijalne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 35, 1/2(1992)
- IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom. / sastavio i uredio Edward P. Adcock. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.
- Kolbas, I. Sadržajna obrada građe u knjižnici Etnografskog muzeja. // Informatica Museologica 29, 1/2(1998)
- Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993
- Marović, M. Knjižnica Arheološkog muzeja u Zagrebu : preseljenje i revizija. // Informatica Museologica 29, 1/2(1998)

- Mount, E. Special Libraries and Information Centers : An introductory Text. 2nd ed. Washington, D.C. : Special Libraries Association, cop. 1991.
- Petrić, T. Automatizirano poslovanje s razmjenom/ raspačavanjem serijskih publikacija: na primjeru crolist-a = Automated business transactions with exchange/ distribution of serial publications: example of crolist. // Informatologija 42, 1(2009.)
- Radovanlija Mileusnić, S. Mjesto i uloga knjižnice u muzeju. // 2. I 3. Seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnost suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture / uredile Mirna Willer i Tinka Katić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2000.
- Radovanlija Mileusnić, S. Osnove i primjena suvremenog muzejskoga knjižničarstva u Hrvatskoj. // Informatica Museologica 29, 1/2(1998)
- Radovanlija Mileusnić, S. Ustroj i organizacija knjižnica zavičajnih muzeja u Hrvatskoj. // Muzeologija 38 (2001.)
- Špac, V., Martek, A. Specijalne knjižnice i strategija razvoja = Special libraries and the strategy of development. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013)
- Vrana, R., Kovačević, J. Položaj knjižnice u umreženom društvu = Position of a library in networked society. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 3/4(2010)
- Vujić, Ž. Izidor Kršnjavi : pionir muzealne znanosti u hrvatskoj. // Muzeologija 46 (2009), str 9-35.

INTERNET IZVORI

- Antun Bauer // Proleksis enciklopedija. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/11372/> (10. 12. 2013.)
- Arheološki muzej u Zagrebu. URL: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/Arheoloski_Zagreb_2011.pdf (3. 1. 2014.)
- Arhiva projekta Muzeji Hrvatske na Internetu 1996. - 2008. URL: <http://www.mdc.hr/hr/muzeji-u-hrvatskoj/muzeji-hrvatske-na-internetu/> (8. 1. 2014.)
- Bezbroj lica periodnog sustava elemenata. URL: <http://www.tehnicki-muzej.hr/hr/kalendar/bezbroj-lica-periodnog-sustava-elemenata,5424.html?t=i> (6. 1. 2013.)

- Bollé, Herman // Hrvatska enciklopedija. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=8551> (22. 12. 2013.)
- Born van der, P., Helmus, W. The Art Librarian as Mediator : The Art of being a Librarian. 65th IFLA Council and General Conference Bangkok, Thailand, August 20 -28, 1999. URL: <http://archive.ifla.org/IV/ifla65/papers/075-157e.htm> (3. 1. 2014.)
- Buckland, M. K. What is a "document"? // Journal of the American Society of Information Science 48, 9(1997). URL: <http://people.ischool.berkeley.edu/~buckland/whatdoc.html> (12. 12. 2013.)
- Cjeloživotno učenje knjižničara : ishodi učenja i fleksibilnost / urednice Aleksandra Horvat, Dijana Machala. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2009. Str. 22 URL: <http://www.nsk.hr/cuk/cuk.pdf> (3. 1. 2014.)
- Crolist – WWW OPAC. URL: <http://www.unibis.hr/hbd.htm> (27. 12. 2013.)
- Culturenet.hr : Giovanni Battista Piranesi – izložba u Muzeju za umjetnost i obrt. URL: <http://www.culturenet.hr/default.aspx?id=18781> (20. 02. 2014.)
- Dahlgern, A. C. ... [et al.]. Key Issues in Building Design : How to get started in planning a project. // Library Buildings and Equipment Section. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/library-buildings-and-equipment/Publications/key-issues-in-building-design-en.pdf> (3. 1. 2014.)
- Etnografski muzej Zagreb : Stručno- znanstveni rad. URL: <http://www.emz.hr/knjiznica.htm> (7. 1. 2014.)
- Hrvatski prirodoslovni muzej : knjižnica. URL: <http://www.hpm.hr/> (7. 1. 2014.)
- Hrvatski virtualni muzeji. URL: <http://www.mdc.hr/hr/muzeji-u-hrvatskoj/hvm-pregled-muzeja/> (8. 1. 2014.)
- International Resource Sharing and Document Delivery : Principles and Guidelines for Procedure. URL: <http://www.ifla.org/files/assets/docdel/documents/international-lending-en.pdf> (7. 12. 2013.)
- Izvješća zagrebačkih muzeja : 2004. URL: <http://www.mdc.hr/UserFiles/File/Izvjesca/MDCzagrebWEB2004.pdf> (3. 1. 2014.)
- Izvješće o programu rada Tehničkoga muzeja za 2011. godinu. URL: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/IZVJE%C5%A0%C4%86E%202011%20S%20FOTOGRAFIJAMA.pdf (6. 1. 2013.)

- Izvještaj o radu djelatnika Hrvatskog prirodoslovnog muzeja za 2011. URL: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/HPrirodoslovniM_2011.pdf (27. 11. 2013.)
- Javna ustanova "Zbirka umjetnina Ante i Wiltrude Topić Mimara - Muzej Mimara". URL: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/mimara2011%20MDC-v2a.pdf (27. 11. 2013.)
- Katalog knjižnice Muzeja grada Zagreba. URL: <http://library.foi.hr/m3/k.aspx?B=1440&L=&vrsta=&grupa=&H=> (7. 1. 2014.)
- Knežević, I. Radionica „Obrada knjižne građe u programu K++“. // Glasnik Društva knjižničara Slavonije i Baranje 11-12, 1/2(2007/2008). URL: http://www.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2012/06/180_Knezevic_2007-2008_1-2.pdf (27. 12. 2013.)
- Lasić- Lazić, J., Slavić, A., Banek Zorica, M. Bibliotečna klasifikacija kao pomagalo u organizaciji znanja. URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Lasic-Lazic_Slavic_Banek-Zorica_2004.pdf (13. 12. 2013.)
- Laszlo, Ž. Priručnik : preventivna zaštita slika. URL: http://www.mdc.hr/UserFiles/File/zastita/prirucnik_slike.pdf (6. 1. 2013.)
- Metelwin digital library. URL: <http://library.foi.hr/dlib/#> (7. 1. 2014.)
- Ministarstvo kulture Republike Hrvatske : Upisnik knjižnica. URL: <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=202&pregled=1> (10. 12. 2013.)
- Museums, Archives and Libraries: Estranged Siblings. URL: <http://freepages.genealogy.rootsweb.ancestry.com/~gilliamgibbs/writings/musarchlib.html> (12. 12. 2013.)
- Mušnjak, T. IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom.
- Muzej grada Zagreba : Knjižnica. URL: <http://www.mgz.hr/hr/odjeli/knjiznica/> (21. 12. 2013.)
- Muzej grada Zagreba : osnovne informacije. URL: <http://www.mdc.hr/mgz/hr/fs-okvir.html> (8. 1. 2014.)
- Muzej grada Zagreba : za slijepe i slabovidne. URL: <http://library.foi.hr/m3/kusl1.asp?B=1440&M=6&P=0&C=1&F=5&R=0&Z=20&T=0> (7. 1. 2014.)

- Muzej Ivana Meštrovića : dokumentacijski fondovi. URL: <http://www.mdc.hr/mestrovic/fundacija/fondovi-hr.htm> (7. 1. 2014.)
- Muzej suvremene umjetnosti : knjižnica. URL: <http://www.msu.hr/#/hr/9/katalog/> (7. 1. 2014.)
- Muzej suvremene umjetnosti. URL: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/MSU_2011.pdf (6. 1. 2013.)
- Muzej za umjetnost i obrt : knjižnica. URL: <http://www.muo.hr/hr/muo/muzejski-odjeli/knjiznica/> (14. 12. 2013.)
- Muzej za umjetnost i obrt. URL: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/Muo_2011.pdf (3. 1. 2014.)
- NISKA (Nacionalni Informacijski Sustav Knjižnica RH). URL: <http://www.niska.hr/index.html> (15. 12. 2013.)
- Odjel za informacijske znanosti : o nama. URL: http://ozk.unizd.hr/?category_name=o-nama (7. 1. 2014.)
- Odsjek za informacijske znanosti. URL: <http://web.ffos.hr/infoznanosti/?id=3> (7. 1. 2014.)
- Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije. (NN 30/06) URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/126462.html> (20. 02. 2014.)
- Pravilnik o zaštiti knjižnične građe. (NN 105/97, 5/98, 104/00) URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/288524.html> (5. 1. 2013.)
- Premerl, N. Cjelovito predstavljanje Muzeja i njegove djelatnosti. // Kvartal 7, 3/4(2010). Str. 57-59. URL: <http://www.ipu.hr/uploads/documents/1113.pdf> (20. 02. 2014.)
- Prijedlog Standarda za specijalne knjižnice u Republici Hrvatskoj. URL: http://www.hkdrustvo.hr/hr/novosti/odabrana_novost/428/ (20. 12. 2013.)
- Recommendation concerning the International Standardization of Library Statistics. (1970.) URL: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13086&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (13. 12. 2013.)
- Referentna baza autora. URL: <http://library.foi.hr/m3/kgal.asp> (7. 1. 2014.)
- Silva, M. Special libraries. London : André Deutsch, cop. 1970. Str. 7-9

- Stilinović, Milica. Knjižnica Muzeja grada Zagreba. // Iz starog i novog Zagreba I. Zagreb : Muzej grada Zagreba, 1957. Str. 69-74. URL: http://www.mgz.hr/UserFiles/file/MGZ_Knjiznica_SNZ_1957.pdf (7. 1. 2014.)
- Strategija razvoja specijalnih knjižnica u Republici Hrvatskoj 2012.-2015. : nacrt, verzija 1. URL: http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/05/Strategija-razvoja-specijalnih-knjiznica-nacrt-v1-1_.pdf (27. 12. 2013.)
- Tadić, K. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pogl1.htm> (13. 12. 2013.)
- Tadić, K. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/katm.htm> (13. 12. 2013.)
- Tiflološki muzej. URL: http://www.mdc.hr/UserFiles/Image/izdavastvo/izvjesca_zg/2011/Tifloloski_2011.pdf (27. 11. 2013.)
- Univerzalna decimalna klasifikacija (UDK) // Proleksis enciklopedija. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/49527/> (2. 1. 2014.)
- Wateren van der, J. The importance of museum libraries. // INSPEL 33, 4(1999). Str 191. URL: <http://forge.fh-potsdam.de/~IFLA/INSPEL/99-4wajv.pdf> (14. 12. 2013.)
- Zakon o knjižnicama. (NN 105/97) URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/267274.html> (20. 12. 2013.)
- Zakon o muzejima. (NN 142/98) URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/269487.html> (20. 02. 2014.)
- Zakon o obrazovanju odraslih. (NN 17/07, 107/07, 24/10) URL: <http://www.zakon.hr/z/384/Zakon-o-obrazovanju-odraslih> (4. 1. 2014.)
- Zakon o ustanovama. (NN 76/93, 29/97, 47/99, 35/08) URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/259439.html> (27. 12. 2013.)

IZVORI SLIKA

- Slika 1: Muzej suvremene umjetnosti Zagreb : Knjižnica. URL;
<http://www.msu.hr/#/hr/9/katalog/> (10. 1. 2014.)
- Slika 2: Muzej grada Zagreba : detaljni pregled. URL:
<http://library.foi.hr/m3/kd1.asp?B=1440&sqlx=289&ser=&sqlid=1440&css=&H=&U=xvii%20d%2072> (10. 1. 2014.)
- Slika 3: Muzej grada Zagreba : Za slijepe i slabovidne. URL:
<http://library.foi.hr/m3/kus11.asp?B=1440> (10. 1. 2014.)